

## BİR KAMU YÖNETİMİ SORUNSALI OLARAK TERÖR KAYNAKLI KRİZLERİN YÖNETİMİ: TÜRKİYE-ABD KARŞILAŞTIRMASI

Abdullah YILMAZ\* ve Burcu AKDENİZ\*\*

### Özet

Dünyanın gün geçtikçe artan istikrarsızlık eğilimi, uluslar, etnik ve dini topluluklar arasındaki çatışmalar dünya çapında terörist eğilimleri artırmaktadır. Böylesi bir ortamda geniş kitleleri etkileyen terör olayları dünyanın önde gelen sorunları arasında sayılmaktadır. Bu çalışmada terör saldırıları ve terör kaynaklı krizler Türkiye ve Amerika Birleşik Devletleri bağlamında bir kamu yönetimi sorunsalı olarak incelenmekte, örnek vakaların değerlendirmesi ile uygulama ve çözüm anlamında görüşler ortaya konmaktadır. Örnek vakaların değerlendirilmesinde dört temel kriter olarak (1) hızlı devlet müdahalesi; (2) etkili ve doğru bilgi akışının sağlanması; (3) ikinci bir saldırı veya krizin büyümesinin önlenmesi; (4) mağdurlara travma sonrası destek sağlanması belirlenmiştir. Bu kriterler başta hükümet olmak üzere kamu kurumlarından vatandaşların beklentilerinin neler olabileceği sorusundan yola çıkılarak belirlenmiş olup güvenlik güçlerinin özel müdahale koşulları ile ilgili değerlendirmeler çalışmanın dışında bırakılmıştır. Terör kaynaklı krizler konusunu bir kamu yönetimi sorunsalı olarak ele alan az sayıda çalışma bulunması nedeniyle ve vakaların toplum genelindeki yansımalarının gözlenebilmesine olanak sağlaması açısından medyadan alıntılar yapılmıştır. Bu çalışmada terör konusunu bu açıdan ele alan daha fazla çalışmanın yapılması ile sorunların özellikle toplumsal yönünün çözümüne önemli katkılar sağlanacağı sonucuna varılmıştır.

**Anahtar kelimeler:** Kriz Yönetimi, Terör Kaynaklı Krizler, Kamu Yönetimi Yapılanması, Devlet, Vatandaş.

### Management of Terror Based Crises as a Public Management Question: A Comparison of Turkey and the USA

#### Abstract

The instability around the world; together with increasing conflicts among countries, ethnic and religious groups have caused an increase of terrorist tendencies globally. At this stage terrorist attacks are considered as threats and critical problems for the world. In this study terrorist attacks and terror based crises are reviewed in Turkey and the USA contexts as a question of public administration. Moreover some sample cases are evaluated in terms of practice and solutions. The evaluation was carried out in view of four basic criteria: (1) rapid response by the state agencies; (2) effective and correct flow of information; (3) prevention of secondary attacks and expansion of the crisis; (4) post-traumatic support to the victims. The first two of these criteria have been used in previous studies as criteria of good crisis management. The others were designed considering what citizens might expect from their governments. Due to the fact that there is a limited number of studies in the literature considering the terror based crises as a problem of public administration, in addition to their facilitating quality in terms of observing reflections of the cases on the

\* Prof. Dr., Anadolu Üniversitesi, Açıköğretim Fakültesi, İktisadi ve İdari Programlar Bölümü, Eskişehir, [ayilmaz04@hotmail.com](mailto:ayilmaz04@hotmail.com).

\*\* Okutman, Dumlupınar Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksek Okulu, Kütahya, [burcuakdeniz@gmail.com](mailto:burcuakdeniz@gmail.com).

society, references were given to the media extracts both from the national and international press. Consequently, it was proposed that considering the crises resulting from terrorism from a public management point of view would be beneficial especially in terms of social perspective of the problem.

**Key Words:** Crisis Management, Terror Based Crises, Public Administration Structure, Government, Citizens.

## GİRİŞ

Terör sözcüğü Türk Dil Kurumu Sözlüğünde “yıldırı”, terörizm ise “yıldırıcılık” (www.tdk.gov.tr, 4.2.2016) şeklinde karşılık bulmakta, Oxford Dictionary of English Language’de Fransızca kökenli bu sözcüklerden terör (terror) “aşırı korku; insanları yıldırma amacıyla aşırı korku kullanılması terörizm (terrorism) ise “siyasi amaçlara ulaşmak için gayri resmi ve izinsiz olarak şiddet ve tehdit unsurlarının kullanılması” (www.oxforddictionaries.com, 4.2.2016) şeklinde tanımlanmaktadır. Terörizm, terör yöntemlerinin siyasi bir amaçla, örgütlü, sistemli ve sürekli bir biçimde kullanıldığı bir stratejidir ve terör kavramını da kapsamaktadır. Terör terimi, dehşet ve korkuyu belirtirken, terörizm, bu kavrama süreklilik ve siyasal içerik katmaktadır. Buradan hareketle terörizm, savaş ve diplomasi ile ulaşılması mümkün olmayan hedeflere ulaşabilmek için korkutma ve yıldırma araçlarının tercih edilmesi ve bunun bir teori, felsefe ve ideoloji temeline oturtulması suretiyle siyasi amaçlar doğrultusunda terör ve şiddetin sistemli ve planlı bir şekilde kullanılmasıdır (Gençtürk, 2012: 3). Terörist faaliyetlerde şiddet temel araç olarak kullanılırken beklenmedik olması ve propaganda ile desteklenmesi sayesinde örgütlerin geniş kitleleri etkileme hedeflerine ulaşmalarında eşsiz bir araç haline gelmektedir. En yaygın terörist faaliyet yöntemleri bombalama, silahlı saldırı, yaralama, suikast, pusu kurma, kundakçılık, adam kaçırmaya/rehin alma, uçak veya gemi kaçırmaya ve intihar saldırılarıdır (COE-DAT, 2006: 6). Son zamanda sempatanları ve katılımcıları artan terör örgütlerinin faaliyetlerinin etkisini et üst seviyeye taşımaya amacıyla eş zamanlı saldırılar düzenledikleri, ana hedefleri olarak toplu taşıma sistemlerini tercih ettikleri, ev yapımı patlayıcılar ile sıvı patlayıcı maddeleri daha fazla kullanmaya başladıkları tespit edilmiştir (COE-DAT, 2006: 15).

Teknolojinin büyük bir hızla geliştiği günümüzde bu gelişmelerin sağladığı gerek internet ve akıllı telefonlar gerekse hızlandırılmış trenler ve uçaklar gibi ileri iletişim ve ulaşım imkânları ve gündün güne çeşitlenen kitle imha silahları, nükleer ve biyolojik silahlar, ne yazık ki, bugün terör odaklarına tarihte görülmemiş saldırı fırsatları sunmaktadır. Ayrıca küreselleşmenin bir yansıması olarak kültürel, dini, siyasi farklılıklar ve çatışmalar ülke sınırlarını aşmakta, terörizm yerellikten çıkıp küresel bir olgu haline geldikçe her ülke az ya da çok bu riskle karşı karşıya kalmaktadır. Bu ortamda kamu yöneticilerinin terör faaliyetleri ve akabinde yaşanacak krizlere karşı önlem alırken kısaca teknoloji ve küreselleşme şeklinde adlandırılabilir bu iki faktörü göz önünde bulundurmaları ve bu faktörleri kendi amaçları doğrultusunda kullanmaları gerekmektedir. Teknolojinin küresel konumlandırma sistemi (GPS), 4.5G, insansız hava araçları, internet ve özellikle sosyal medyanın sağladığı imkânlar ve benzeri araçlarını kullanarak terör odaklarının faaliyetlerinin engellenmesinin yanı sıra saldırılar sonrasında sorumluların ele

geçirilmesi mümkün olabilmektedir. Yine küreselleşme bağlamında tüm ulusların tehlikeyi göz önünde bulundurmaları, işbirliğine giderek kapsamlı terörle mücadele faaliyetlerine katılmaları, istihbarat paylaşımı ve terör odaklarının ülkelerinde barınmalarına engel olmak gibi uygulamalar ile küresel terörle mücadeleye destek vermeleri hepsinin yararına olacaktır (COE-DAT, 2006).

Terörle mücadele her devlet için zorlu bir görevdir. İç ve dış faktörlerin çokluğu ve karmaşıklığı iç politika anlamında konuyu son derece yüksek hassasiyetli bir çalışma konusu haline getirmektedir. Öyle ki “adeta samanlıkta yaş ile kuru samanın ayrı ayrı ve tek tek incelenip ayrılmasını” gerektirmektedir. Bu mücadelenin iç politika ile beraber dış politika ve güvenlik politikaları ile güçlendirilmesi gerekmektedir. Dış politika ve güvenlik politikası burada savaşa varmayan yöntemlerle sonuca varmayı amaçlayan stratejileri ifade etmektedir. Ne yazık ki sanılanın aksine devletler terör konusunda ahlak kuralları çerçevesinde değil Machiavelli’nin “Prens” adlı eserinde ifade ettiği prensiplere göre hareket etmekte, kendi ülkelerinin refahı için diğer ülkelerin zararına çalışmaktan çekinmemektedir (Ceylan, 2012: 309).

Terör ile ilgili başlıca sorunlardan biri de terörist faaliyetlerin İslam dini ile doğrudan bağlantılı olduğu algısıdır. Hamas, el-Kaide, ISID gibi yapılanmaların kendilerini bu din ile tanımlıyor olmalarından kaynaklanan bu algının hatalı olduğu konu derinlemesine incelendiğinde dinin bu örgütler için bir amaç değil araç olduğu gerçeği ile anlaşılacaktır. Pape (2005) özellikle intihar bombacılarının faaliyetleri üzerine yaptığı çalışmasında 1980-2005 yılları arasında gerçekleşen toplam 315 intihar saldırısını incelemiş ve bu tür terörist saldırıların köktenci İslami gruplar yahut herhangi bir başka dini kaynakla doğrudan ilişkilendirilemeyeceği sonucuna varmıştır. Aksine örneğin toplam saldırıların 76’sını üstlenen Marksist-Leninist bir grubun herhangi bir din olgusu ile ilgisi bulunamayacağını belirtmiştir. Neredeyse tüm intihar saldırılarının temelinde seküler ve stratejik bir amaç vardır: modern demokratik ülkeleri kendi vatanları kabul ettikleri topraklardan çıkmaya zorlamak. Bu bağlamda dinin sadece örgüte katılım sağlamak ve üyeleri faaliyetler bağlamında motive etmek için kullanılan bir araç olduğu ortaya çıkmaktadır. Pape üç temel sonuca varmıştır (Pape, 2005: 2-4):

- ✓ İncelenen intihar saldırılarının neredeyse tamamı örgütlü ve temel bazı siyasi amaçlara sahip grupların bir parçası olarak gerçekleştirilmiş olup münferit vakalar değildir;
- ✓ Terörist saldırıların hedefindeki ülkelerin temel özelliği demokratik ülkeler olmalarıdır. Saldırıların hedefindeki ülkeler özellikle Amerika Birleşik Devletleri, Fransa, Hindistan, İsrail, Rusya, Sri Lanka ve Türkiye’dir.
- ✓ Her terörist saldırının arkasında kendi vatanları saydıkları topraklardan bir demokratik ülkenin askeri gücünü geri çekmesini sağlamayı ve böylece özerklik elde etmeyi hedefleyen bir terör örgütü vardır.

Terör saldırıları her ne kadar önlenememiş olmalarından ötürü devletin zafiyeti olarak algılanarak imajını zedelese de hemen akabinde yapılacak hızlı müdahale, alınacak güvenlik önlemleri ve özellikle faillerin mümkün olduğunca çabuk ele geçirilmesi hükümetler için güç gösterisinde bulunma fırsatı da yaratmaktadır.

Sürekli göç alması ve demografik çeşitliliğe sahip toplumsal yapısının yanı sıra, izlediği yurt içi ve yurt dışı politikaların ve özellikle küresel anlamda çok etkin bir aktör olmasının bir sonucu olarak ABD; terör odaklarının başlıca hedeflerinden biri olmaktadır. Benzer şekilde Orta Doğu, Balkanlar ve Rusya'ya komşu coğrafi konumu nedeni ile Türkiye de ne yazık ki terör faaliyetleri ile sürekli olarak mücadele etmesi gereken ülkelerden biridir. İki ülke için de başlıca kriz kaynaklarından biri terör saldırılarıdır. Uluslararası platformda çoğunlukla birbirine uyumlu politikalar izleyen ve zaman zaman işbirliği içine giren bu iki ülkenin karşılaştıkları terör kaynaklı krizler de birbirine paralel özellikler gösterebilmektedir. Örneğin; iki ülkede de aynı terör odağı (el Kaide terör örgütü gibi) kaynaklı terör saldırılarının gerçekleşmesinin yanı sıra özellikle Orta Doğu'da izlenen politikalardan ötürü etnik kökeni bu bölge ülkelerine dayanan teröristlerin yaptıkları eylemler de yine hem ABD hem de Türkiye'de gözlenmektedir.

Terör kaynaklı krizlerin sıklığı nedeni ile Türkiye'de İçişleri Bakanlığı ve Genel Kurmay Başkanlığı'nın ülkenin kriz yönetimi yapılanması içerisinde önemli yeri vardır. ABD'de ise benzer şekilde İç Güvenlik Bakanlığı (Department of Homeland Security-DHS), Adalet Bakanlığı (Department of Justice- DOJ), Federal Soruşturma Bürosu (Federal Bureau of Investigation-FBI) ve Savunma Bakanlığı (Department of Defence-DOD) federal kriz yönetimi yapılanmasında önemli yere sahiptirler.

Bu çalışmada önce terör kaynaklı krizler ile ilgili kısa bilgi verilmekte, ardından ABD ve Türkiye'deki kriz yönetimi yapılanmaları incelenerek iki ülkede yaşanmış terör kaynaklı krizlerden seçilmiş bazı vakalar ele alınmaktadır.

### **I. TERÖR KAYNAKLI KRİZLER**

Terör kaynaklı krizler insan iradesiyle gerçekleştirildiği ve doğrudan sivil vatandaşlar ile başta güvenlik güçleri olmak üzere kamu personelini hedef aldığı için kamu yönetimi açısından çok önemli bir kriz türüdür. Vatandaşlar üzerindeki travmatik etkileri ise kamu yönetiminin ele alması gereken diğer bir sorundur. Nitekim bu olumsuz etkiler doğal afetlerden kaynaklanan travmatik etkiden daha ağır olabilmektedir. Bunun en önemli nedeni doğal afetlerin doğal olaylardan kaynaklanması ve manevi bir algılayışın sonucu olarak genellikle kadercı bir yaklaşımla kabullenilebilmesi, buna karşılık, terör saldırılarının ise müsebbibi insan olduğu için kurbanların diğer insanlara, topluma ve zaman zaman devlete karşı duyduğu güveninin ciddi ölçüde sarsılmasına neden olmasıdır. Bu sebeple terör saldırılarının akabinde devletin vatandaşlara sağlayacağı psiko-sosyal desteğin önemi de artmaktadır (Akcanbaş, 2010: 56). Kriz öncesi süreçte kriz öncesi dönemde hazırlık ve planlama faaliyetleri yönünden AFAD ve FEMA'ya, önleme ve tedbir alma konularında ise istihbarat birimleri ve emniyet güçlerine önemli görevler düşmektedir. Kriz anı ve sonrasında süreçte bu kurumlara sağlık kurumları da katılmaktadır.

Kriz durumlarında oluşacak zararlardan vatandaşların korunması öncelikle hükümetlerin görevi ve sorumluluğudur. Bunu yapabilmek için bir strateji belirlemek, faaliyet planı hazırlamak ve böylece hangi bakanlık veya birimin tam olarak nerede ne zaman ve nasıl müdahale etmesi gerektiğini bilmesi gereklidir (COE-DAT, 2006: 5).

Bir terör vakasına yapılacak müdahale birçok nedenden ötürü kendine özgü özellikler taşımaktadır. Doğal afetlerden farklı olarak terör vakalarına müdahalede

yönetimsel ve lojistik yönlerden bu olayların bazı özellikleri göz önünde bulundurulmalıdır. Örneğin, önceden yeterli uyarının alınmadığı böyle olayların nasıl gelişeceği de tahmin edilememekte ve müdahale ile görevli itfaiye, emniyet ve sağlık teşkilatı personeli de ciddi tehlikeyle karşı karşıya kalabilmektedir. Saldırıların etkileri sonradan fark edilen kimyasal ve nükleer gibi içeriklere sahip olabileceği veya aynı bölgede ardıl saldırılar yaşanabileceği için bu kişiler aynı vakanın kurbanları arasına katılabilmektedir. Ayrıca olası saldırıların çeşitlilik ve içeriklerinin geniş spektrumu (fiziksel, kimyasal, biyolojik, nükleer, teknolojik vb.) göz önünde bulundurulduğunda ilgili kurumların gerekli teçhizat stoklarını yaparken bu unsurların biri yahut birkaçını içerebilecek çeşitli vakalarda ihtiyaç duyulacak malzemeleri önceden belirleyip temin etmeleri ya da satın alma prosedürlerini önceden belirlemeleri esastır (Interim Planning Guide, 2002: 34).

## **II. ABD'DE TERÖR KAYNAKLI KRİZLERE İLİŞKİN KRİZ YÖNETİMİ YAPILANMASI**

Amerika Birleşik Devletleri'nde kriz yönetimi denildiğinde ilk akla gelen kurum hiç kuşkusuz FEMA'dır. Ülkede gerçekleşen her türlü afet, kaza, saldırı ve benzeri kriz durumlarında aktif rol oynayan bu kurum, her çeşit kriz ve güvenlik tehdidine karşı çalışmalar yürütmekte, en önemlisi kriz sonrası dönemde müdahale ve yardım çalışmalarını gerçekleştirmektedir. Amerikan istihbarat kurumu Federal Soruşturma Bürosu (Federal Bureau of Investigation-FBI) ise terör kaynaklı krizlerin kriz öncesi safhası başta olmak üzere tüm safhalarında aktif rol üstlenen önemli bir kurumdur. Herhangi bir terör vakası olasılığı karşısında Yetkili FBI Özel Ajansı (SAC) FBI Genel Merkezi aracılığı ile ilgili diğer federal kurumları uyarır ve gerekli önlemlerin alınmasını sağlar. Sorumlu FEMA bölge temsilciliği Bölgesel Operasyonlar Merkezini (Regional Operations Center-ROC) kurarak krizden etkilenen eyalet ya da eyaletlere temsilciler gönderebilir (Interim Planning Guide, 2002: 34).

Bu noktada kriz yönetiminde yetkili kurumlar ve faaliyetleri ile ilgili daha ayrıntılı bilgi verilmesi prosedürlerin daha iyi anlaşılması açısından faydalı olacaktır.

### **A. FEDERAL ACİL DURUM YÖNETİMİ- FEMA**

FEMA (The Federal Emergency Management Agency) ülke çapında terör olayları da dâhil olmak üzere insan kaynaklı ve doğa olaylarından kaynaklanan tüm krizlerin yönetiminde federal hükümet adına her türlü hazırlık, önleme, zarar azaltma faaliyetleri ile kriz anında müdahale etme ve kayıpların telafisine yönelik faaliyetleri yürütme görevini üstlenen bir kurumdur. Merkezi Washington D.C.'de bulunan FEMA, merkez büroları (headquarters), on adet Bölge Ofisi (Regional Offices), Ulusal Acil Durum Eğitim Merkezi (the National Emergency Training Center), Ulusal Afet Hazırlık Müdürlüğü (National Preparedness Directorate) ve Yurtiçi Hazırlık Merkezi (Center for Domestic Preparedness) gibi alt birimleri aracılığı ile ülke çapında hizmet vermektedir (www.fema.gov, 2013).

FEMA, temel görevini şöyle özetlemektedir (FEMA Brochure, 2008:1): "FEMA'nın misyonu doğal afetler, terörist faaliyetler ve diğer insan kaynaklı felaketler de dâhil olmak üzere tüm tehlikelere karşı ulus çapında tüm toplulukların korunması ve mal ve can kayıplarının azaltılmasıdır. Faaliyetlerini hazırlık, koruma, müdahale, iyileştirme ve zarar azaltma olarak beş ana başlık altında toplayan FEMA, risk-bazlı bir

acil durum yönetimi sistemi ile tüm ulusu destekler ve ulusuna önderlik eder.”.

En temel işlevi felaketzedeleri en kısa zamanda kurtarmak ve onlara her türlü yardımı temin etmek olan FEMA ülkede federal düzeyde görev yapan acil durum yönetimi otoritesi olarak tüm federal, eyalet bazlı ve yerel kurumlar ile tüm vatandaşların altında birleştiği bir şemsiye kurum olarak bunların hepsi ile işbirliği içinde tüm tehlikelere karşı bütünsel bir “krizlere karşı hazırlık ve kriz yönetimi sistemi” yaratmaya çalışmaktadır. Ayrıca ülke çapında “krizlere karşı planlama, eğitim, lojistik ve acil durum iletişim sistemleri”nin kurulması faaliyetlerinin yürütülmesi, krizlere karşı dirençli bir toplum kültürü yaratılması ve erken uyarı sistemleri de dâhil olmak üzere her türlü önlemin alınmasını sağlayarak “tehlike azaltma” görevini de üstlenmektedir (FEMA Brochure, 2008: 3-4).

Ülkenin tamamını kapsayan kriz yönetimi otoritesi olarak FEMA, her fırsatta “Kriz yönetimi ekibinin kendisi değil bir parçası” olduğunun altını çizmektedir. Parçası olduğu bu büyük ekip ise federal ortaklar, eyalet ve kabile<sup>1</sup> büroları ve yerel bürolar, özel sektör, inanç temelli gruplar ve genel halktan oluşmaktadır. Mart 2003 itibarı ile FEMA, ABD İç Güvenlik Bakanlığı’na bağlanmıştır (www.fema.gov, 2013).

#### **B. ABD İÇ GÜVENLİK BAKANLIĞI (DEPARTMENT OF HOMELAND SECURITY-DHS)**

ABD İç Güvenlik Bakanlığı, 2002 yılında terör saldırılarından doğal ve teknolojik afetlere ülke güvenliğini tehdit edebilecek tüm durumlara karşı önlem almak ve bunlara müdahale etmek görevlerini yürütmek amacıyla 22 federal kurumun bir araya gelmesiyle kurulmuştur. 2001 yılında yaşanan 11 Eylül terör saldırılarını takip eden günlerde kurulma çalışmaları başlayan DHS, 2002 yılı Kasım ayında **İç Güvenlik Kanunu**’nun (Homeland Security Act) kongreden geçmesi ile hükümet düzeyinde müstakil bir bakanlık haline gelmiştir (www.dhs.gov , 2013).

Bakanlığın temel işlevleri beş ana başlık altında özetlenebilir (Bottom-up Review Report, Temmuz 2010: 1):

- ✓ Terörizmi önlemek ve ülke çapında güvenliği artırmak: Bu göreve dair Bakanlık hedefleri, terör saldırılarını önlemek, biyolojik, radyolojik, kimyasal ve nükleer maddelerin yetkili olmayan kişi ve kurumlar tarafından ele geçirilmesini önlemek, kritik öneme sahip altyapının ve kilit konumdaki yöneticilerin korunması bağlamında risk yönetimi faaliyetlerini yürütmektir.
- ✓ Ülke sınırlarının yönetimini yürütmek ve güvenliğini sağlamak: Bu göreve dair Bakanlık hedefleri, ABD’nin hava, deniz ve kara hudutlarının etkin kontrolünü sağlamak, yasal seyahat ve ticaretin güvenliğini sağlamak, ulus aşırı terör örgütlerini ortaya çıkararak bunları başarısız kılmaktır.
- ✓ Göçmenlik yasalarını uygulamak: Bu göreve dair Bakanlık hedefleri, göçmenlik sistemini güçlendirmek ve etkin şekilde yönetilmesini sağlamak, yasadışı göçün önüne geçmektir.
- ✓ Sanal ortamlarda güvenliği sağlamak: Bu göreve dair Bakanlık hedefleri, güvenli ve tehlikelere karşı dirençli bir sanal çevre yaratmak, sanal ortamda güvenlik ile ilgili bilgi ve yenilikleri desteklemektir.

✓ Afetlere karşı direnci artırmak: Bu göreve dair Bakanlık hedefleri, tehlikeleri azaltmak, afetlere karşı hazırlıkları yaygınlaştırmak, etkin acil durum müdahale sistemi sağlamak, afetler sonrasında çok hızlı bir şekilde normale dönülmesini temin etmektir.

### **C. SAVUNMA BAKANLIĞI (DEPARTMENT OF DEFENCE-DOD)**

Amerikan topraklarına herhangi bir terörist saldırı gerçekleşmesi ve bunun sonucu olarak kimyasal, biyolojik, radyolojik veya nükleer maddenin doğaya karışması ya da büyük bir patlama olması (Chemical, Biological, Radiological, Nuclear and Explosive-CBRNE) durumunda ilk müdahaleyi gerçekleştirmekle görevli yerel kamu personeli genellikle saldırının büyüklüğü nedeni ile yetersiz kalmaktadırlar. Savunma Bakanlığı böylesi durumlarda FEMA tarafından talep edildiği takdirde yerel otoritelere hem teknik hem de operasyonel anlamda kendine özgü askeri destek sağlama ve krizi yönetme yetkisine sahiptir. CBRNE vakalarının olasılığının artması ve FEMA'ya sağlanacak destek konusunda zaman kısıtlılığının yarattığı bir durum söz konusu olduğunda Savunma Bakanlığı Sivil Destek Asistanı (Assistant to the Secretary of Defense for Civil Support -ATSD[CS]) Savunma Bakanı'na politikalar, ihtiyaçlar, öncelikler, kaynaklar ve programlar ile ilgili danışmanlık sağlamak üzere görevlendirilmiştir. Talep edildiği takdirde Savunma Bakanlığı Amerikan ordusunun kapsamlı ve ayrıcalıklı imkânlarını bu tür faaliyetlerin kanun ve nizam çerçevesinde gerçekleştirilmesini temin edecek şekilde ilgili kriz bölgesine ulaştırmaktadır. Ciddi bir CBRNE vakası söz konusu olduğunda yasalar ve yönetmelikler çerçevesinde yetkili kamu kurumlarına destek vermek, gerektiğinde doğal kabiliyet ve imkânlarını devreye sokarak lojistik destek sağlamak ve kendi savaş misyonu ile ilgili alanlarda destek sağlamak amacıyla ekipman alımı ve temini yapmak Savunma Bakanlığının görevleri arasındadır. Ayrıca Savunma Bakanlığı'nın yurtiçi sonuç yönetimi konusunda yetkili bir birimi mevcuttur (Interim Planning Guide, 2002: c-6).

### **D. ADALET BAKANLIĞI (DEPARTMENT OF JUSTICE- DOJ)**

Amerikan Adalet Bakanlığı terör vakalarında Federal Soruşturma Bürosu (FBI) aracılığı ile önemli bir rol oynamaktadır. FBI kitle imha silahlarını içeren vakalar da dâhil olmak üzere tüm terör kaynaklı vakalarda kriz yönetimi ve soruşturma ile yetkili kurumdur. FBI'nın Federal Olay Yeri Komutanı (the FBI Federal On-Scene Commander-OSC) bu yetkiyi liderlik rolünü üstlenerek kullanmakta ve tüm federal müdahaleyi yönetmekle görevlidir. Adalet Bakanı bu liderlik görevini FEMA'ya aktarabilir. FBI Yurtiçi Terör ve Terörle Mücadele Planlama Birimi (FBI Domestic Terrorism/Counterterrorism Planning Section-DTCTPS) federal terörle mücadele yasaları çerçevesinde kişiler ya da gruplarca işlenen terör suçları ve ilgili suçlamalar konusunda her türlü soruşturmada sorumlu kurumdur ve ile ilgili alt birimleri ile faaliyet göstermektedir. Bu birim terör vakalarında olay yerine yardımcı personel gönderebileceği gibi Yurtiçi ve Yurtdışı Acil Durum Destek Timlerinin oluşturulmasından da sorumludur (Interim Planning Guide, 2002: c-4).

### **E. ULUSAL YURTIÇİ HAZIRLIK KONSORSİYUMU (THE NATIONAL DOMESTIC PREPAREDNESS CONSORTIUM - NDPC)**

ABD'de federal düzeyde faaliyet gösteren ve kriz yönetimi yapılanmasında destekleyici görev üstlenen başka bir kurum da Ulusal Yurtiçi Hazırlık Konsorsiyumudur. NDPC, başta kriz öncesi hazırlık süreci olmak üzere krizlerin tüm

aşamalarında federal hükümete destek vermek üzere Konsorsiyum bünyesinde bir araya gelen bazı kurumlardan oluşmaktadır.

Konsorsiyuma katılan kurumların ortak amacı ulusal düzeyde faaliyet gösteren tüm acil durum müdahale personelinin kimyasal, biyolojik, radyolojik ve patlayıcı Kitle İmha Silahlarından (WMD) kaynaklananlar da dâhil olmak üzere her türlü tehlikeye karşı hazırlık ihtiyaçlarını içeren terörle mücadele çalışmalarında destek sağlayabilmektir. Konsorsiyuma üye kurumlar arasında Yurtiçi Hazırlık Merkezi (Center for Domestic Preparedness -CDP), Texas A&M University’de bulunan Ulusal Acil Durum Müdahale ve Kurtarma Eğitim Merkezi (The National Emergency Response and Rescue Training Center -NERRTC), Louisiana State University’den Ulusal Biyomedikal Araştırmalar ve Eğitim Merkezi (The National Center for BioMedical Research and Training-NCBRT) sayılabilir. Yurtiçi Hazırlık Merkezi (Center for Domestic Preparedness -CDP) FEMA bünyesinde çalışmalarını sürdüren bir merkez olup Anniston, Alabama’da bulunmaktadır. Ayrıca ABD İç Güvenlik Bakanlığı’nın federal yetkiye sahip tek Kitle İmha Silahları (WMD) eğitim merkezidir. CDP kimyasal,biyolojik, radyolojik, nükleer ve patlayıcı (CBRNE) silahlarla ilgili eğitim veren ilk tüm-tehlikeler merkezi olarak 1998’de çalışmalarına başlamıştır (www.ndpc.us, 04.02.2016).

### **III. TÜRKİYE’DE TERÖR KAYNAKLI KRİZLERE İLİŞKİN KRİZ YÖNETİMİ VE YAPILANMASI**

Yakın tarihimiz incelendiğinde ülkemizde çok sayıda ve çeşitli krizlerin yaşandığı gözlenmekte ve bu durum çoğu vatandaşımızın krizlerden etkilenmiş olabileceğini ortaya koymaktadır. Bunlar arasında askeri darbeler, 1970’li yıllarda sivil halk arasında yaşanan siyasi çatışmalar ve binlerce hayata mal olan şiddet olayları, sıklıkla yaşanan büyük ve küçük ölçekli depremler, 1980’li yıllardan beri yaşanan ve büyük kısmı güvenlik kuvvetlerinden 30.000’i aşkın insanın hayatını yitirmesine neden olan PKK Terör Örgütü’nün faaliyetleri sayılabilir. Ülkemizde yaşanan terör kaynaklı krizler de kendi içerisinde çeşitlilik göstermektedir. Özellikle ülkemizin güney doğu ve doğu illerinde odaklanan ve zaman zaman diğer illerde de müstakil saldırılarla kendini gösteren Kürt etnisitesini kendine çıkış noktası alan terör olaylarının yanı sıra, El Kaide gibi dış kaynaklı örgütlerin eylemleri de halkımıza ve devletimize hem maddi hem manevi anlamda ciddi kayıplar yaşatmaktadır. Son dönemde kendi içerisinde yaşadığı iç savaş ve bu konuda ülkemizin aldığı tavır nedeniyle baş gösteren Suriye kaynaklı saldırılar örneğinde görüldüğü gibi komşu ülkelerle yaşanan siyasi sorunlar ile bağlantılı bazı terör olayları da ülkemiz açısından ciddi sorun teşkil etmektedir.

Terörle Mücadele Kanunu’nun 1. Maddesinde (Madde 1–Değişik birinci fıkra: 15/7/2003-4928/20 md.) terör; “cebir ve şiddet kullanarak; baskı, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemlerinden biriyle, Anayasa’da belirtilen Cumhuriyetin niteliklerini, siyasî, hukukî, sosyal, laik, ekonomik düzeni değiştirmek, devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devleti’nin ve Cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürmek, devlet otoritesini zaafa uğratmak veya yıkmak veya ele geçirmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, devletin iç ve dış güvenliğini, kamu düzenini veya genel sağlığı bozmak amacıyla bir örgüte mensup kişi veya kişiler tarafından girişilecek her türlü suç teşkil eden eylemler” şeklinde tanımlanmaktadır (Terörle Mücadele Kanunu, 1. Madde).



Ülkemizde terör kaynaklı krizlerin sıkça yaşanmasına rağmen mevzuatta bu tür krizlere karşı özel bir yapılanma görülmemekte ancak uygulamada güvenlik güçleri ve istihbarat birimlerinin bu tür vakalara etkin bir şekilde müdahale ettikleri gözlenmektedir. Bu konuda görevli kamu kurumları arasında AFAD, İçişleri Bakanlığı, Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK) ve Polis Teşkilatı sayılabilir.

Türkiye’de terörle mücadele kırsalda TSK tarafından şehirde ise Polis Teşkilatı tarafından yürütülmektedir (Ceylan, 2012: 317). Silahlı Kuvvetler özellikle düşük yoğunluklu çatışmalarda (DYÇ) önemli rol oynamakta, konvansiyonel ve konvansiyonel olmayan yöntemler kullanarak teröristlerin sosyal desteğini yok etmek, böylece tam ölçekli bir savaşın doğmasını önlemeye çalışmaktadır. Bu amaçla düşük yoğunluklu çatışmanın askeri olan ve olmayan tüm unsurlarını bir araya getirerek geniş bir coğrafi alana nüfuz etmektedir. Orduların ordularla savaşmak üzere eğitildiği düşünüldüğünde DYÇ’lerde başarılı olmalarının her zaman kolay olmadığı ve terörist güçlerle çatışmak için özel silahlar ve stratejilere ihtiyaç duydukları, özel operasyon kuvvetleri tarafından bu mücadelenin yürütülmesi gerektiği gerçeği de ortaya çıkmaktadır (Ceylan, 2012: 313-314).

Şehirlerdeki mücadeleyi yürüten Türk Polis Teşkilatı’nın görevleri ise şöyle sıralanabilir: terör örgütünün parasal kaynaklarını ortadan kaldırmak, insan kaynaklı istihbaratın doğruluğunu pekiştirmek, kent merkezinde gelişen toplumsal olaylara ve terör eylemlerine müdahale etmek, terör örgütlerini yönlendirdiği kaçakçılık faaliyetlerini ortadan kaldırmak ve özel harekât birlikleri ile kırsalda Jandarma güçleri ile birlikte operasyonlara katılmak (Ceylan, 2012: 318-319).

Aşağıda bu kurumlara ilişkin ayrıntılı bilgi verilerek ülkemizdeki kriz yönetimi yapılanmasının işleyişi açıklanmaya çalışılacaktır.

#### **A. BAŞBAKANLIK AFET VE ACİL DURUM YÖNETİM MERKEZİ (AFAD)**

Türkiye’de uzun yıllar hissedilen merkezi bir kriz yönetimi otoritesinin eksikliği sorununa çözüm olarak ortaya çıkan Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetim Merkezi (AFAD), “afetlerin önlenmesi ve zararlarının azaltılması, afetlere müdahale edilmesi ve afet sonrasındaki iyileştirme çalışmalarının süratle tamamlanması amacıyla gereken faaliyetlerin planlanması, yönlendirilmesi, desteklenmesi, koordine edilmesi ve etkin uygulanması” amacıyla 2009 yılında kurulmuştur. “Ülkenin tüm kurum ve kuruluşları arasında işbirliğini sağlamak ve bu alanda kaynakların rasyonel kullanılmasını gözetmek, faaliyetlerinde disiplinler arası çalışma ortamı yaratabilmek, Türkiye’deki afet yönetim sistemini esnek ve dinamik yapıya kavuşturmak” bu kurumun oluşturulmasındaki temel hedefler olarak kabul edilmiştir (www.afad.gov.tr, 2012).

AFAD, her türlü krizde doğrudan Başbakanlığa bağlı en üst düzey kriz yönetimi organı olarak hem yönetimde yetki ve görev karmaşasını ortadan kaldırmak hem de görevli devlet organlarının sevk ve idaresini tartışmalara mahal vermeyecek şekilde gerçekleştirmek adına çok önemli bir adım olmuştur. Her ne kadar öncelikli kuruluş amacı “afetlerin ve acil durumların” yönetimi olsa da bugün AFAD’ın büyük kazalar, komşu ülkelerden Türkiye’ye sığınan mültecilerin durumu, aşırı iklim olaylarından kaynaklanan yolların kapanması gibi vatandaşın acil yardıma ihtiyaç duyduğu her durumda ve kamu kurumlarını ilgilendiren hemen her türlü kriz vakasında olaylara

hızla müdahil olduğu ve sorun çözen yetkili kurum rolü üstlendiği görülmektedir. AFAD ayrıca yurt dışında meydana gelen afetler ile gerek iklim koşulları gerekse siyasi nedenlerle mağdur durumdaki topluluklara yönelik insani yardım kampanyaları da düzenlemektedir.

AFAD merkez teşkilatı görevlerini yürüten daire başkanlıkları Planlama ve Zarar Azaltma Dairesi Başkanlığı, Müdahale Dairesi Başkanlığı, İyileştirme Dairesi Başkanlığı, Sivil Savunma Dairesi Başkanlığı, Deprem Dairesi Başkanlığı, Yönetim Hizmetleri Dairesi Başkanlığı, Bilgi Sistemleri ve Haberleşme Dairesi Başkanlığı ve Strateji Geliştirme Dairesi Başkanlığı olmak üzere sekiz tanedir.

Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, afet ve acil durumlara ilişkin tek yetkili kurum olup “şemsiye kurum” anlayışıyla afet ve acil durumun niteliği ve büyüklüğüne göre gerek Genelkurmay Başkanlığı, Dışişleri, İçişleri, Sağlık ve ilgili diğer bakanlıklar ile gerekse sivil toplum kuruluşları ile işbirliği içerisinde faaliyetlerini sürdürmektedir. Yerel bağlamda ise illerde doğrudan valiye bağlı İl Afet ve Acil Durum Müdürlükleri ile 11 ilde bulunan Sivil Savunma Arama ve Kurtarma Birlik Müdürlükleri vasıtasıyla çalışmalarını yürütmektedir (www.afad.gov.tr, 2014).

#### **B. İÇİŞLERİ BAKANLIĞI AFET VE ACİL DURUM YÖNETİM MERKEZİ**

İçişleri Bakanlığı bünyesinde 04.03.2011 tarih ve 40 sayılı Bakanlık Onayı ile kurulan Afet ve Acil Durum Yönetim Merkezi yirmi dört saat esasına göre çalışmalarına devam etmektedir. Değerlendirme ve Takip Kurulu, Sekreteryaya, Yönetim Hizmetleri Birimi, Bilgi ve Haberleşme Hizmetleri Birimi’nden oluşan Merkez’in öncelikli görevi:“meydana gelen veya gelmesi muhtemel büyük ölçekli deprem, sel, fırtına, toprak kayması, çığ, iltica ve nüfus hareketleri, yangınlar ve kazalar, kimyasal, biyolojik, radyolojik ve nükleer madde kazaları veya olayları, tehlikeli ve salgın hastalıklar, doğal, teknolojik ve insan kaynaklı afet ve acil durumlar ile Başbakan tarafından acil durum veya afet olarak değerlendirilen diğer olay ve durumlarda ulusal düzeyde etkin ve yoğun müdahale ve koordinasyon sağlamak üzere İçişleri Bakanlığı’nın yetki ve sorumluluk alanlarına ilişkin olaylarda sorunun çözülmesi ve ihtiyaçların karşılanmasına yönelik çalışmaları öncelikle kurum imkânları dâhilinde çözmeye çalışmak, imkânları aşan hallerde Başbakanlık AFAD ile yardımlaşmak”tır. Ayrıca Başbakanlık AFAD, İl ve ilçe Afet ve Acil Durum Yönetim Merkezleri ve bağlı kuruluşların afet ve acil durum yönetim merkezlerinden gelen haberleri değerlendirerek iletişimi sağlamak ve normal hallerde kriz öncesi hazırlık faaliyetlerini yönetmek de İçişleri AFAD’ın görevleri arasındadır (İçişleri Bakanlığı Afet ve Acil Durum Yönetim Merkezleri Yönergesi, 2012).

İçişleri AFAD’ın diğer bir önemli görevi de “Başbakanlık Tatbikatlar Yönergesi” gereğince yapılan ve Başbakanlık, Genelkurmay Başkanlığı, Bakanlıklar, ilgili kurum, kuruluşlar ve iller ile sivil toplum kuruluşlarının katılımıyla planlanan ve icra edilen “Milli Kriz Yönetim Tatbikatları”nı düzenlemektir. Milli kriz yönetimi tatbikatları; dış ve iç tehditlere dayalı kriz hallerine yönelik “GÜVEN Serisi Milli Kriz Yönetimi Tatbikatları” ile doğal ve teknolojik afetlerle diğer kriz hallerine yönelik “AFET Serisi Milli Kriz Yönetimi Tatbikatları” olmak üzere planlanır ve her yıl tatbikatlardan biri gerçekleştirilecek şekilde dönüşümlü olarak icra edilir. GÜVEN

serisi Milli Kriz Yönetimi Tatbikati'nın yapılmadığı yıllarda GÜVEN Milli Kriz Yönetimi Semineri düzenlenir (www.icisleriafad.gov.tr, 2014).

### **C. MİLLİ SAVUNMA BAKANLIĞI TERÖRİZMLE MÜCADELE MÜKEMMELİYET MERKEZİ**

NATO askeri birimi mükemmeliyet merkezleri bünyesinde kurulan 18 akredite merkezden biri olan Türkiye Terörizmle Mücadele Mükemmeliyet Merkezi (Centre of Excellence Defence Against Terrorism) terörizmle mücadele konusunda Karargâh, Müttefik Transformasyon Komutanlığı (HeadQuarters, Allied Command Transformation-HQ SACT)'na uzmanlık sağlamak, stratejik ve operasyonel seviyede eğitim ve öğretim sağlamak, NATO konseptlerini test etmek, doktrin geliştirilmesine yardımcı olmak ve müşterek çalışabilirliğe katkıda bulunmak amacıyla kurulmuştur. Merkezin temel görevleri şöyle sıralanmaktadır (www.tmmm.tsk.tr, 2014):

- ✓ Terörizmle mücadele alanında yaptığı akademik çalışmalarla NATO birimlerine bilimsel destek ve uzmanlık sağlamak,
- ✓ Stratejik ve operatif seviyede eğitim ve öğretim faaliyetleri icra etmek,
- ✓ Terörizmle ilgili NATO konseptlerinin test edilmesinde Müttefik Dönüşüm Komutanlığına destek olmak,
- ✓ Edinilen bilgiler ve alınan dersler aracılığıyla doktrin geliştirilmesine yardımcı olmak,
- ✓ Müşterek çalışabilirlik ve standardizasyon ile imkân ve kabiliyetlerin geliştirilmesine katkıda bulunmak.

### **D. EMNİYET GENEL MÜDÜRLÜĞÜ TERÖRLE MÜCADELE DAİRESİ BAŞKANLIĞI**

Terörle Mücadele Dairesi Başkanlığının tarihi, 1924 yılında Emniyet Umumiye Müdür Muavinliğine bağlı olarak devletin genel güvenliğine yönelen her türlü tehdit ve yıkıcı faaliyetlerle mücadeleyi yürütmek üzere kurulmuş olan 1.Şube ile başlar. Birinci Şube, 04.06.1937 tarihinde yürürlüğe giren 3201 Sayılı Emniyet Teşkilatı Kanunu'nun 9'uncu maddesiyle Güvenlik Dairesi Başkanlığı bünyesinde Yıkıcı Faaliyetler Şubesine dönüştürülmüştür. Ülke güvenliğini tehdit eden yıkıcı faaliyetlerin 1970'li yıllardan itibaren silahlı eylemlere dönüşmesi ve terörün yoğunlaşması üzerine, terörle mücadelenin etkili şekilde sürdürülebilmesi ve koordine edilmesi amacıyla, Güvenlik Dairesi Başkanlığı bünyesinde bulunan Yıkıcı Faaliyetler Şubesi, Güvenlik Dairesi Başkanlığından ayrılarak 26.08.1986 tarihli Bakan oluru ile "Terörle Mücadele Dairesi Başkanlığı" adıyla yeni bir yapıya kavuşturulmuştur.

Terörle Mücadele Dairesi Başkanlığı; Haberleşme ve Koordinasyon Şube Müdürlüğü, Yurtdışı Terör Olayları Şube Müdürlüğü, Bölücü Terörle Mücadele Şube Müdürlüğü, Sağ Terörle Mücadele Şube Müdürlüğü, Sol Terörle Mücadele Şube Müdürlüğü, Harekât ve Operasyon Şube Müdürlüklerinden oluşacak şekilde göreve başlamıştır. 25 Ocak 1992 tarihinde çıkartılan yönetmelik doğrultusunda Yurtdışı Terör Olayları Şube Müdürlüğünün ismi Yurtdışı Terörle Mücadele Şube Müdürlüğü, Harekât ve Operasyon Şube Müdürlüğünün ismi Merkez Özel Harekât Şube Müdürlüğü olarak değiştirilmiştir. Terörle Mücadele Dairesi Başkanlığı Merkez ve Taşra birimleri 05/11/2001 tarihinde yürürlüğe giren Terörle Mücadele Dairesi

Başkanlığı Kuruluş ve Çalışma Yönetmeliği'ne göre merkez, il ve ilçe birimleri şeklinde yeniden yapılanmıştır.

Terörle Mücadele Dairesi Başkanlığı, devlet güvenliğine, kamu düzenine ve halkın güven ve huzuruna karşı girişilen her türlü terör faaliyetlerini, bu faaliyetleri yürüten kişi ve örgütleri tespit etmek, bunları zararsız hale getirmek amacıyla gerekli tedbirleri almak, bu konularda araştırma ve değerlendirme yapmak, illerin terörle mücadele faaliyetlerini koordine etmek, yönlendirmek veya gerektiğinde fiilen katılıp yardımcı olmak amacıyla faaliyetlerini sürdürmektedir. Genel hatlarıyla dairenin görevleri şöyle sıralanabilir (www.egm.gov.tr, 2014):

- ✓ Hukuk devleti ilkeleri ve insan haklarına saygılı görev anlayışı içinde, ülke genelinde terör suçlarının işlenmesine engel olmak, bu suçları işleyen terör örgütleri ve mensuplarıyla, bunlara yardım ve destek sağlayan, ilişki içinde bulunan veya terör suçu niteliğindeki suçlara karışan kişi ya da grupları yetkili yargı makamları önüne çıkarmak,
- ✓ Terör örgütlerinin faaliyetlerini, eylemlerini, örgütsel yapılanmalarını, insan ve mali kaynaklarını, ilişkilerini, silah ve lojistik imkânlarını, legal ve illegal yayınlarını takip etmek, araştırmak, değerlendirmek, kayıt ve istatistiklerini oluşturmak; elde edilen verilerin analizlerine dayalı olarak mücadele prensipleri geliştirmek ve uygulamaya koymak,
- ✓ Terörle mücadele kapsamında bütün kurumlarla işbirliği ve koordineyi sağlamak, güvenlik ve işbirliği (GİB) çalışmalarına katılarak görüş bildirmek, uluslararası terörle mücadele çalışmalarına katılmak,
- ✓ Terörle mücadele hizmetleri yürütülürken, ortaya çıkan sorunları aşmak ve mücadelenin önünü açmak için idari ve yasal düzenlemeler yapmaktır.

Hedefleri ise öncelikle daha huzurlu ve güvenli bir Türkiye'dir. Bunun yanı sıra “dış ve iç kaynaklı, yıkıcı, bölücü ve her türlü tehdit ve terör olaylarını bertaraf ederek halkımızın sevgi, kardeşlik, barış, huzur, güven, birlik ve beraberlik içinde hiçbir korku ve endişe hissetmeden yaşamlarını sürdürmesi”dir (www.egm.gov.tr, 2014).

#### IV. ÖRNEK VAKALAR VE KRİZ YÖNETİMİ UYGULAMALARI

Dünyanın hemen her yerinde kısa ve uzun vadede gerek maddi gerek manevi kayıplara sebebiyet vermekte olan terör saldırıları günümüzün önemli küresel sorunlarından biridir. Terör kaynaklı krizlere maruz kalarak çeşitli maddi ve manevi kayıplar veren vatandaşların sayısı ABD’de de son derece fazladır. Bu krizlerin başında 11 Eylül ya da “9/11- ninie-eleven” adıyla bilinen olaylar gelmektedir. ABD kriz yönetimi yapılanmasının tarihsel sürecinde kilometre taşlarından biri olan 11 Eylül 2001 tarihli terör saldırılarının ardından kitle imha silahları ve terör kaynaklı krizler ülkenin en önemli konularından biri olmuştur. Halen ülkede kriz yönetimi yapılanmasının birinci öncelikli konusunun terörle mücadele olduğunu söylemek yanlış olmaz. Bu çalışmada incelenen vakalar çok sayıda sivil vatandaşın can ve mal kaybına uğradığı ayrıca yaralanmaların ve maddi kayıpların yaşandığı terör olaylarından seçilmiştir. Bu bölümde ABD kriz yönetimi sisteminde köklü değişikliklere neden olan 11 Eylül terör saldırıları örneği ve daha güncel bir vaka olan 2013 yılı Boston Maratonu Saldırısı incelenecek ve arada geçen zamanda kat edilen aşama gözlemlenmeye çalışılacaktır. Türkiye örneğinde ise her ikisi de ülke dışındaki

odaklarla ilişkili kabul edilen 2003 yılında İstanbul'da birbiri ardına yaşanan Sinagog, HSBC Bankası ve İngiltere Konsoloslugu bombalama olayları ile daha yakın tarihli bir vaka olarak 2013 Reyhanlı Saldırıları incelenecektir. Son olarak 2015 tarihli Ankara'da yaşanan canlı bomba felaketi değerlendirilecektir.

Örnek vakaların değerlendirilmesinde dört temel kriter olarak (1) hızlı devlet müdahalesi; (2) etkili ve doğru bilgi akışının sağlanması; (3) ikinci bir saldırı veya krizin büyümesinin önlenmesi; (4) mağdurlara travma sonrası destek sağlanması belirlenmiştir. Bu kriterlerin ilk ikisi genel kabul görmüş ve başka çalışmalarda da ortaya konmuş iyi kriz yönetimi kriterleridir. Diğerleri ise başta hükümet olmak üzere tüm kamu kurumlarından vatandaşların beklentilerinin neler olabileceği sorusundan yola çıkılarak belirlenmiş olup güvenlik güçlerinin kendi müdahale koşulları ile ilgili değerlendirmeler çalışma dışında bırakılmıştır.

#### **A. 11 EYLÜL 2001 SALDIRILARI**

11 Eylül 2001'de yerel saatle 08:46'da bir yolcu uçağı New York'un simgeleri olan ikiz kulelerin kuzey kulesine çarparak infilak etti. İlk anda kaza sanılan olaydan 17 dakika sonra saat 09:03'te ikinci bir uçağın güney kulesine çarpmasıyla koordineli bir terörist eylemin söz konusu olduğu anlaşıldı. Bundan 34 dakika sonra, üçüncü bir uçak Pentagon'un batı yüzüne düştü. Pentagon olayından yaklaşık 30 dakika sonra ise asıl hedefi ABD Kongre Binası olduğu daha sonra anlaşılan başka bir uçağın Washington'un 240 km. kuzey doğusuna düştüğü öğrenildi. ABD toplam bir buçuk saat içinde tarihinde görülmedik bir yıkıma maruz kaldı. Saldırıda New York'ta Dünya Ticaret Merkezi kompleksinin yedi binasının tamamı ile birlikte toplam 25 bina artık kullanılamaz hale gelirken Pentagon'un beş kanadından biri ağır hasara uğradı. Olaylarda ölen insan sayısı uçak yolcuları, o sırada Dünya Ticaret Örgütü binalarında bulunan kişiler ve acil durum müdahale ekipleri dâhil olmak üzere toplam 2985 kişiydi. Amerikan tarihinde tek bir günde en fazla sivil vatandaşın hayatını kaybettiği ilk olay olarak tarihe geçen bu vaka aynı zamanda tek bir bina kompleksinin yıkılmasıyla en çok can kaybına yol açan olay olarak da kayıtlara geçmiştir. Saldırının faili olarak olaydan hemen sonra ABD tarafından El Kaide örgütü suçlanmıştır. Usame Bin Ladin, bir süre "eylemi onaylamasına rağmen" olayın kendisiyle bir ilgisi olmadığını iddia etse de, daha sonra yaptığı açıklamalarla eylemin bizzat kendisi tarafından yönlendirildiğini beyan etmiştir (Fredrickson et. al, 2003: 365; FEMA 9/11 Report, 2002: 4-5).

New York City'ye yapılan bu terör saldırıları o güne kadar görülmemiş büyüklükte maddi külfet getirmiş, müdahale çalışmaları çerçevesinde 20 milyar dolar civarında yardım yapılmış, bunun yaklaşık 7.4 milyar doları ise kamu yardımları programına göre FEMA tarafından sağlanmıştır. Fon sağlanan faaliyetlerin başında eyalet hükümeti ve yerel yönetimlere acil durum müdahale çalışmalarına katkıda bulunmak üzere sağlanan hibe yardımı gelmektedir. Ayrıca bu olaya özel olarak Senato tarafından sağlanan özel fonlar da olayların gerektirdiği kamu hizmetlerinin gerçekleştirilmesi için kullanılmıştır (GAO Report, 2003: 1).

Saldırıların ilk şokunun atlatılmasıyla beraber öncelikle terör lanetlenmiş hemen sonra ülkeyi böylesi zalim saldırılara hedef haline getiren nedenler tartışılmaya başlanmıştır. Özellikle siyasi sebepler üzerine odaklanan bu tartışmalarda Şili'de

Amerika'nın desteklediği öne sürülen askeri darbe, Nikaragua'daki iç savaşa yaptığı müdahaleler, Panama, Granada ve Sudan gibi savunmasız ülkelere karşı takındığı saldırgan tavır, Irak'taki bombalama ve abluka uygulamalarıyla sivil halkın açlık ve ölüme terk edilmesinde ve İsrail-Filistin çatışmasında oynadığı rol sık sık gündeme gelmiştir. İkinci olarak ise dünyanın giderek derinleşen bir sorunu olan gelir dağılımındaki dengesizlik ve yoksulluk problemleri tartışılmıştır. Elbette ki terör örgütünün doğrudan motivasyon kaynağı dünyanın büyük kısmında yaşanan yoksulluk, sefalet ve umutsuzluk durumu değildir ancak bu tür koşulların terör örgütünün destek bulacağı ortamlar yarattığı da kabul gören bir gerçektir. Ülkeler arası ve ülkelerin kendi halkları arasındaki eşitsizlikler elbette ki yeni bir durum değildir ancak geçmiştekinin aksine artık yoksullar yoksul olduklarının farkındadır ve diğerlerinin nasıl imkânlarla sahip olduklarını da bilmektedirler (George, 2002: 11-12).

ABD Savunma Bakanlığı'nı (Department of Defence-DOD) bu krizin yönetiminde oynadığı kriz lideri rolü ile değerlendiren Swanson ve Tritz (2002), çalışmalarında kriz yönetimine dair literatürde kabul görmüş iyi kriz yönetimi prensiplerini ortaya koymuş ve 11 Eylül Krizinin dönemin federal hükümeti ve özellikle Savunma Bakanlığı tarafından iyi yönetilmiş olduğu sonucuna varmışlardır. Değerlendirme kriterleri şöyle özetlenebilir: Her krizde olduğu gibi olaya mümkün olan en hızlı şekilde müdahale etme prensibini yerine getiren dönemin hükümeti derhal ilk müdahale ekiplerinin olay yerine ulaşmasını sağlamış ve dönemin Başkanı G. W. Bush Başkomutan olarak derhal boy göstermiştir. Yine temel prensiplerden etkili ve doğru bilgi akışı devreye girmiş, dedikodu ve spekülasyonlara meydan verilmeden düzenli aralıklarla medyaya bilgi verilirken ilgili kurumlar arasında da iletişim iyi bir şekilde sağlanmıştır. Saldırlardan dokuz saat sonra merkezi kriz sözcüsü rolünü üstlenen dönemin Savunma Bakanı D. Rumsfeld gerek ABD vatandaşlarının endişelerini azaltmak gerekse tüm dünyaya ülkenin güçlü ve sağlam bir şekilde ayakta durduğunu göstermek amacıyla federal hükümetin olayı kontrol altına aldığı mesajını veren açıklamalarda bulunmuştur (Swanson ve Tritz, 2002: 88).

Bununla beraber belki de ülkede hâkim olan aşırı özgüven ve güç algısının bir sonucu olarak ilk saldırının son derece beklenmedik olması nedeniyle ikinci ve üçüncü saldırı önlenememiş dördüncü uçağın ise sadece hedefine ulaşması önlenebilmiştir. Bu vakada üçüncü kriter olan artçı saldırıların önlenmesi konusunda başarı sağlanamamıştır.

Terör saldırılarında hayatını kaybeden kişilerin birinci dereceden yakınlarına özel ilgi gösterilmiş, her biri ile günlük şahsi görüşmeler yapılarak gelişmeler ile ilgili bilgilendirilmeleri sağlanmıştır. Ayrıca yaşadıkları travma ile krizin dolaylı kurbanları olan diğer tüm vatandaşların doğru bilgiye kaynağından ulaşabilmelerine olanak sağlayan doğrudan Savunma Bakanlığı'na bağlı bir e-mail, web sitesi ve telefonla iletişim sistemi tesis edilmiştir. Devletin vatandaşına değer verdiği ve onların yanında olduğu imajını pekiştirmek amacı ile kurbanlara ve yakınlarına yönelik duygusal mesajlar başta D. Rumsfeld ve Başkan G.W. Bush olmak üzere tüm görevli makamların temsilcileri tarafından medya aracılığı ile sistematik bir şekilde halka ulaştırılırken vatandaşın acılarının paylaşılmasının yanı sıra "kahramanlık" ve "vatanseverlik" gibi kavramlar ön plana çıkarılmış ve bu krize müdahalede görevli ve gönüllü olarak çalışan herkese, kan bağıışı yapan sade vatandaşlar da dâhil olmak üzere

övgüler yağdırılmıştır. Bu vesile ile vatandaşlar arasında ve vatandaş ile devlet arasında işbirliği ve dayanışma duyguları pekiştirilmiştir (Swanson ve Tritz, 2002: 88-91). Bu durum hem ikinci hem de dördüncü kriterin yerine getirilmesi ile ilgili iyi bir örnektir.

Vatandaşın kayıplarından kaynaklanan derin üzüntü tepkisine karşılık olarak duygusal paylaşım stratejisinin uygulanmasının yanı sıra, endişe yönündeki tepkilerine karşılık düzenli aralıklarla kriz sözcüsü ve yardımcıları tarafından ordu ve istihbarat örgütlerinin teyakuzda oldukları ve olayın kontrolünü ele almış buldukları mesajları verilmiş, öfke tepkilerine karşılık olarak ise açık ve net mesajlarla bu olayın faillerinden ve bu teröristlere yataklık eden ülkelerden intikam alınacağı vatandaşlara duyurulmuştur (Swanson ve Tritz, 2002: 90-91). Bu durum, yine mağdurlara travma sonrası duygusal destek verilmesi şeklinde değerlendirilerek dördüncü kriterine örnek teşkil eden bir uygulama olarak kabul edilebilir.

Öte yandan intikam söylemlerinin bir noktada maksadını aştığı düşünülmekte, siyasi açıdan bu krizin özellikle uzun vadeli sonuçları açısından iyi yönetilmiş sayılamayacağı da belirtilmektedir. 11 Eylül saldırılarının El Kaide açısından en önemli hedefinin, bundan önceki ABD hedeflerine yönelik saldırılarda olduğu gibi Amerika'yı dünya çapında prestij kaybına uğratmak olduğu kabul edilmektedir. Gerçekten de mükemmel bir sisteme sahip bir süper güç olarak algılanan ABD, bu büyük saldırıyı önleyememiş, dolayısıyla dünya kamuoyunun gözünde imajının zedelenmesine mani olamamıştır. Ayrıca ABD vatandaşlarına, uzun yıllar kurtulamayacakları bir travma yaşatılarak halk arasında terör korkusunun tırmanmasına neden olunmuştur. Terör örgütünün ikinci amacının ABD'yi Müslüman ülkelerde sonuç alamayacağı savaşlara sürükleyerek hem maddi kayba uğratmak hem de dünya çapında ABD karşıtı propagandalarını desteklemek olduğu belirtilmiştir. Gerçekten de ABD hükümetinin yürüttüğü "Terörle Global Savaş Harekati" dahilinde savaş açtığı Afganistan ve Irak, ülkenin uzun yıllar süren ancak hedefine bir türlü ulaşamayan adeta bir kaos ortamına dönüşen cepheleri haline gelmiştir. Bu savaşlarda ABD hükümeti ve dönemin Başkanı G.W. Bush yaşanan can kayıpları ve maddi kayıplar nedeni ile hem ülke kamuoyu hem de dünya kamuoyu nezdinde sürekli olarak prestij ve destek kaybetmiştir. Bu noktada kötü kriz yönetiminin dikkat çekici bir örneği olarak Başkan G. W. Bush'un başlattığı mücadeleyi "haçlı seferleri" ne benzetmesi Müslüman halklar arasında tepkilere yol açmıştır (2001 11 Eylül Saldırıları, [www.terortakvimi.wordpress.com](http://www.terortakvimi.wordpress.com), 2014; Clark, 2004: 127-128).

Dolayısı ile kriz sonrası dönemin yönetiminde izlenen bu yol her ne kadar kendi vatandaşlarına terörün kökünün kazınacağı vaat edilerek öfke ve endişe duygularının yatıştırılmasına yönelik kısa vadede etkili olmuş bir yöntem gibi görünse de krizin yurt dışı ayağının yönetilmesinde hem hükümetin imajının bozulmasına ve dünya çapında destek kaybetmesine sebep olmuş, hem de uzun vadede hükümeti uygulanan politikaların savunulmasını zorlaştıran bir çıkmaza sokmuştur. Bu açıdan bakıldığında bu büyük krizin yönetimi dönemin ABD Başkanı G. W. Bush ve hükümetinin başarısız görünmesine sebep olarak siyasi arenadaki güvenilirliklerini olumsuz yönde etkilemiştir.

Kriz sonrası dönemde olumlu uygulamaların başında ise "ABD Vatandaşlık Yasası"nın Kongrede geçirilmesi ve böylece istihbarat servisleri arasındaki enformasyon akışının kolaylaştırılması gelmektedir. Böylece istihbarat servisleri

arasındaki koordinasyon güçlendirilmiş ve bu koordinasyon Terörist Tehdit Entegrasyon Merkezi ile tamamlanmıştır. İç güvenlik Bakanlığının kurulması ve anti-terörist çabaların organize edilebilmesi için ulusal bir stratejinin de belirlenmesi ile hem ülke içinde güvenlik önlemleri pekişmiş hem de bu dönemden sonra ülke uluslararası bağlamda terörle mücadelenin lideri konumuna gelmiştir (Clark, 2004: 128-129).

### B. 2013 BOSTON MARATONU SALDIRISI

15 Nisan 2013 tarihinde ABD’de insanlara 11 Eylül olaylarını anımsatan bir terörist saldırı daha yaşandı. Ülkenin “en eski ve en prestijli maratonu” kabul edilen Boston Maratonu bu saldırının hedefiydi. Kentin ana caddesinde koşulan halk maratonunun bitiş çizgisine yakın bir bölgesinde, 10 saniye arayla iki bomba patladı. Saat 22:30 civarında meydana gelen patlamalarda üç kişi öldü 17’si ağır 130’dan fazla kişi de yaralandı. Özellikle maratonu izlemeye gelen vatandaşları hedef aldığı düşünülen patlama sadece bölge halkında değil ülke çapında tedirginlik, öfke ve korkuya sebep oldu. Olayın akabinde dönemin ABD Başkanı B. Obama açıklamalarında, terör saldırısı niteliğinden kaçınırken FBI olaya derhal el koyarak ülke çapında alarma geçmiştir. Boston hava sahası uçuşlara kapatılırken uzaktan kumandalı bomba ihtimaline karşı kentteki cep telefonları da kullanıma kapatılmıştır. Ayrıca, başta New York ve Washington’da önlemler alınırken Beyaz Saray’a da ziyaretçi giriş çıkışları durdurulmuş (Boston Maratonu Kana Bulandı, [www.ntvmsnbc.com](http://www.ntvmsnbc.com), 16.04.2013) böylece 11 Eylül saldırılarında olduğu gibi ikincil ve üçüncül hedefler olabilecek stratejik noktaların güvenliği sağlanmıştır.

Bu vakada hızlı müdahalenin sadece sağlık ekipleri ve güvenlik güçlerinin olay yerine intikali ile sınırlı olmadığı, etkili ve yerinde güvenlik önlemlerinin alınmasının da birinci kriter bağlamında değerlendirilebileceği ortaya çıkmaktadır. Dolayısı ile bu vakada birinci ve üçüncü kriterlerin interaktif bir şekilde yerine getirilmiş olduğu söylenebilir.

Terör saldırılarına ve onları takip eden krizlerin yönetimine karşı profesyonelleşmiş yaklaşımıyla dikkat çeken ABD yönetiminin bu krizin yönetilmesinde alarma geçerek bir dizi önlemler almasındaki hız ve kararlılık iyi bir örnek teşkil etmiştir. Öncelikle olayla ilgili ilk açıklamalarında Başkan B. Obama’nın olayları terör saldırısı olarak nitelendirmekten kaçınması halk arasında paniğin tırmanmasını ve 11 Eylül travmasının alevlenmesini engellemesi açısından dikkate değer bir ayrıntıdır. Öte yandan FBI’ın olayı terör saldırısı olarak değerlendirerek ülke çapında alarma geçmesi belki de bu olay akabinde gerçekleşecek ve birçok olayda olduğu gibi kısa süre içinde ilk olayı takip ederek korku seviyesini zirveye taşıyacak başka saldırıları önlemiş, 11 Eylül vakasındaki benzeri artçı krizlerin yaşanmasının önüne geçmiştir. Nitekim olay sonrası sürdürülen soruşturma ile zanlıların kaçırdıkları bir arabada silah ve Boston’da kullandıklarına benzer teçhizat ile New York şehrine doğru yola çıkmış oldukları ve orada da bir saldırı düzenlemeyi planladıkları belirlenmiştir (abcnews.go.com, 2013; Boston Zanlıları New York’u da Hedefliyordu, [www.bbc.co.uk](http://www.bbc.co.uk), 20.04.2013). Bu durum ikinci bir saldırının önlenmesini içeren üçüncü kriterin somut bir örneğidir.

Kriz yönetimi uygulamaları açısından dikkat çeken başka bir uygulama da



olaydan kısa süre sonra patlamalardan sorumlu tutulan iki zanlının belirlenerek ele geçirilmesidir. Boston Maratonu saldırısını düzenledikleri iddia edilen iki zanlıya yönelik operasyon sonucunda kardeş oldukları belirlenen Çeçen zanlılardan biri ölü olarak diğeri ise yaralı halde ele geçirilmiştir. El Kaide terör örgütü ile bağlantılı oldukları belirtilen iki zanlının ele geçirilmesi haberi vatandaşlar arasında takdirle karşılanmış, Bostonlu vatandaşlar bu haber sonrasında sokaklarda sevinç gösterilerinde bulunmuşlardır. Halkın ellerinde "Teşekkürler polis" yazan pankartlarla sokaklara döküldüğü, polis araçları eşliğinde zanlının ambulansla hastaneye getirilişi sırasında da ıslıklar, çığlıklar arasında polise sevgi gösterisinde bulunduğu medya aracılığı ile ülke ve dünya çapında izlenmiştir. (Boston Haberi Sokaklarda Kutladı, [www.bbc.co.uk](http://www.bbc.co.uk), 20.04.2013; Diğer Çeçen Kardeş Yaralı Yakalandı, [www.ntvmsnbc.com](http://www.ntvmsnbc.com), 20.04.2013). Bu uygulama iki yönden dikkat çekicidir. Birincisi zanlıların kısa sürede ele geçirilmesi ile özellikle terör kaynaklı kriz vakalarında sıkça tercih edilen bir uygulama olarak günah keçisi belirlenmiş ve yakalanmış olduğu için vatandaşlar için krizden doğan öfkenin odaklanabileceği bir kaynak ortaya konmuş ve terör saldırılarının nedenleri arasında belki de en önemlilerinden biri olan hükümetin dünya çapında izlediği siyaset ve bundan doğan sorumluluğu arka plana itilmiştir. İkinci olarak da zanlıların ele geçmesi vatandaşın korkularını azaltmış ve çoğunluğun içinde bulunduğu güvensizlik duygusu ve endişesi büyük ölçüde bertaraf edilirken güvenlik güçlerine ve dolayısıyla devlete duyulan güven pekiştirilmiştir. Bu durum dördüncü kriter olan mağdurlara travma sonrası destek sağlanmasının bir örneği olarak görülebilse de bu vakada dördüncü kriter ile ilgili daha somut bir uygulamaya rastlanmamıştır.

### C. 2003 İSTANBUL SİNAGOG BOMBALAMA OLAYLARI

16 Kasım 2003 tarihinde İstanbul Beyoğlu semtinde bulunan Neve Şalom Sinagogu ile Şişli semtindeki Betisrael Sinagog'larına saat 09:25 sıralarında birbiri ardına iki terörist saldırı gerçekleşmiştir. Bina önlerine park edilmiş araçlardaki bombaların patlaması ile gerçekleşen saldırılarda gerek sinagogların içerisinde ibadet halinde bulunan Musevi vatandaşlar gerekse o sırada çevrede bulunan vatandaşlardan yaklaşık 300 kişi yaralanmış ve 24 kişi hayatını kaybetmiştir. İstihbarat birimleri saldırıların El Kaide bağlantılı olabileceği yorumunu yapmışlardır (Sinagoglara Bombalı Saldırı, [arsiv.ntvmsnbc.com](http://arsiv.ntvmsnbc.com), 16.11.2003).

İstanbul'da yaşanan terör kaynaklı bu kriz İstanbul Afet Koordinasyon Merkezi için de bir sınav olmuş, özellikle itfaiye ekibi ile olay yerine ilk müdahalenin yapılmasında, acil ulaşımın sağlanmasında, İGDAŞ uzmanlarının hızlı müdahalesi ile herhangi bir artçı kriz yaşanmasına neden olabilecek doğalgaz patlamalarının önüne geçmesi ile olumlu eleştiriler almıştır. Öte yandan AKOM ve diğer yetkili kamu kurumlarının kendi aralarında ve olay yeriyle iletişim problemleri ile koordinasyon eksikliği yine bu vakalarda ortaya çıkmış ve tek elden idare sistemi ihtiyacı kendini hissettirmiştir. Sağlık Bakanlığı ekipleri bu krizlere iyi müdahale etmiş, patlamaların ardından yaklaşık üç dakika içerisinde ambulanslar olay yerine intikal ederken Türk Kızılayı gerekli kan ihtiyacını karşılamıştır (Ünlü vd., 2010: 163). Bu durum birinci kriter olan hızlı devlet müdahalesinin gerçekleştiği ancak hala bazı eksikliklerin gözlemlendiği şeklinde değerlendirilebilir.

Bu olaylardan kısa süre sonra, 20 Kasım tarihinde İstanbul'un Levent semtinde, saat 10:55 sıralarında Büyükdere Caddesi üzerindeki HSBC Bank'ın Genel Müdürlük

binası önünde büyük bir patlama daha gerçekleşmiştir. Banka binası ve çevre binalarda büyük hasara sebep olan bu patlamada çevrede bulunan 11 vatandaş hayatını kaybetmiş ve birçok kişi yaralanmıştır. Bu patlamadan 10 dakika kadar sonra ise bu kez Beyoğlu semtindeki İngiltere Başkonsolosluğu önünde benzer bir patlama meydana gelmiş, büyük maddi hasarın yanında dönemin başkonsolosu ve bir İngiliz diplomat da dâhil olmak üzere çok sayıda insan zarar görmüş, bu çifte saldırılarda hayatını kaybedenlerin sayısı toplamda 27'ye ulaşmış ve 450'den fazla yaralı hastanelere sevk edilmiştir. Bu olay üzerine İstanbul Emniyet Müdürlüğü en üst düzey kırmızı alarmı geçirilmiştir (İstanbulda Bomba Dehşeti, *arsiv.ntvmsnbc.com*, 20.11.2003). Büyük hasar veren bu patlamaların ardından semtte elektrikler ve telefon hatları kesintiye uğramış ve oluşan kaos ortamı ile trafik karmaşası olay yerine ulaşmaya çalışan ambulansları geciktirmiştir (Istanbul Rocked by Double Bombing, *news.bbc.co.uk*, 20.11.2003). Birinci vakadan sonra ikincil vakaların beklenmediğini ortaya koyan bu saldırılar üçüncü kriterin açık bir şekilde yerine getirilemediğinin göstergesidir. Yaşanan kaos ortamı ise birinci kriterin de yerine getirilememesi anlamına gelmektedir.

Ayrıca bu vakada mağdurlara destek sağlanması ve etkili ve doğru bilgi akışı bağlamında somut bir veriye ulaşılamamıştır.

#### **D. 2013 HATAY REYHANLI SALDIRILARI**

11 Mayıs 2013 tarihinde Hatay ili Reyhanlı ilçesinde yaşanan ve sivil halkı hedef alan bombalı terör saldırıları Türkiye tarihinin en kanlı saldırılarından biri olmuştur. Saldırıların anneler gününden önceki gün ilçenin en işlek bölgelerinde yaşanması ölü ve yaralı sayısını artırırken patlamanın şiddetiyle pek çok binada da maddi hasar oluştuğu tespit edilmiştir. Birincisi belediye binasının önünde patlayan 2 bombadan ikincisi 15 dakika sonra PTT binasının bulunduğu Cumhuriyet Caddesi'nde patlamış, toplamda 51 kişi hayatını kaybederken 53 kişi de yaralanmıştır. İki patlamanın ardından bölgeye çok sayıda ambulans gönderilmiş, yaralılar ambulanslarla Reyhanlı ve Hatay'daki hastanelere taşınmıştır. Ayrıca kısa süre içinde bölgeye ambulans helikopter ve uçak da gönderilmiştir. Bazı araçların ve binaların alev aldığı patlamanın hemen ardından bölgeye gelen ekipler, çıkan yangına müdahale etmiş, arama kurtarma ekipleri ise hasar gören binaların enkazında kalanlara ulaşmak için çalışma başlatmıştır. Bölgede yaşanan gerginlik tırmandırılmadan geniş güvenlik önlemleri alınmış ve polis güçleri çevre illerden de takviye edilerek duruma derhal el koymuş, böylece krizin büyümesi engellenmiştir (Reyhanlı'da Çifte Patlama: 43 Ölü, *www.ntvmsnbc.com*, 13.05.2013). Böylece hızlı müdahale kriterinin yerine getirildiği görülmüş, ancak ikinci patlamanın sebep olduğu can kaybının önüne geçilememiştir. Elbette ikinci patlamanın son derece kısa bir süre sonra yaşanması müdahaleyi güçleştirmiştir ancak birinci patlamayı merak eden çok sayıda sivilin toplandığı yerde bu patlamanın meydana gelişinin ölü ve yaralı sayısını son derece artırdığı da bu vakada gözlenmiştir. Dolayısıyla vatandaşın daha bilinçli davranması ve çevredeki güvenlik güçlerinin daha atik bir şekilde müdahale etmesi ile zarar görenlerin sayısının azaltılabileceği de düşünülebilir.

Olayların ardından hükümet tarafından medyaya yayın yasağı getirilerek kamuoyuna sadece hükümetin müsaade ettiği kadar bilgi verilmiş, böylece olayın mağdurları ve yakınlarının acılarını derinleştirecek ve halk arasında şiddet eğilimli tepkiler gelişmesine sebep olabilecek yayınların önüne geçilmeye çalışılmıştır.

Özellikle olayın yaşandığı bölgede çok sayıda Suriyeli mültecinin bulunması ve saldırıların doğrudan Suriye odaklı olduğunun düşünülmesinin bu durumu zorunlu kıldığı belirtilmiştir (Reyhanlı İçin Neden Yayın Yasağı Kondu?, [www.ntvmsnbc.com](http://www.ntvmsnbc.com), 12.05.2013). Bu hareket krizin büyümesini önlemek anlamında etkili bir strateji olmuş, çıkabilecek sivil çatışmaların da büyük ölçüde önüne geçilmiştir.

Olayın cumartesi günü gerçekleşmesine rağmen bütün yetkili kurumların derhal harekete geçmesi, kaos yaşanmadan gerekli kriz yönetimi faaliyetleri gerçekleştirilirken özellikle Başbakan ve diğer otoritelerin duruma hızla müdahil olarak ülke çapında kamuoyuna her şeyin kontrol altında olduğu mesajının verilmesi dikkat çekicidir. Yine saldırı ile ilgili şüphelilerin 24 saat gibi kısa bir sürede tespit edilerek önce 9 kişinin (takip eden günlerde bu sayı artmıştır) yakalanması ve suçlarını itiraf ettiklerinin duyurulması, olayın hızla çözüldüğünün ve kısa sürede suçluların yakalanacağını bildirilmesi kamuoyunda endişelerin artmasına büyük ölçüde engel olmuştur. Özellikle Başbakan'ın faillerin Türk vatandaşı olduğunun altını çizmesi tepkilerin Suriyeli göçmenlere yönlendirilmesini önlemek adına dikkat çeken bir noktadır (Reyhanlı'da 9 Kişi Göz Altına Alındı, [www.radikal.com.tr](http://www.radikal.com.tr), 12.05.2013 ). Böylece hızlı müdahalenin diğer bir boyutu da gerçekleştirilirken saldırı kurbanlarının yakınlarına suçluların yakalandığı ve cezalarını çekecekleri mesajı verilerek bir nevi duygusal destek sağlandığı söylenebilir. Yine üçüncü kriter devreye girmiş ve o dönemde bölgenin yerli vatandaşları ve Suriye'li göçmenler arasında yaşanabilecek çatışmanın önlenmesi yönünde titizlikle adımlar atılmış, krizin büyümesi bu anlamda önlenmiştir.

Saldırılarda hayatını kaybedenlerin yakınları başta olmak üzere mağdur vatandaşların yaşlarına saygı gösterilmediği, hükümet ve ülkenin kalanının kendilerine destek olmadığı yönünde şikâyetler medyaya yansımıştır. Özellikle bu acı olay ve beraberinde yaşanan birçok olumsuz durumdan Suriye ve Suriyeli mültecilerin sorumlu tutulması bölgede yaşayan vatandaşların bir takım protesto gösterilerine yönelmesine neden olmuştur (Reyhanlı: Hem Göz Önünde Hem Yalnız, [www.bbc.co.uk](http://www.bbc.co.uk), 12.05.2013). Bu noktada altı çizilmesi gereken husus dördüncü kriter olan mağdurlara travma sonrası destek anlamında somut bir çalışmanın gözlenmemesi, değerlendirilen diğer vakalarda da olduğu gibi dolaylı yoldan verilen mesajlar ile yetinilmesidir.

Bu vakada olayla ilgili değerlendirmelerin son derece dikkatli bir şekilde yapıldığı, yayın yasağının da yardımı ile terör olaylarının en önemli sebeplerinden biri olan hükümet politikalarının olumsuz eleştirilere maruz kalmasının önüne geçildiği görülmektedir. Ayrıca kriz anında ve hemen akabinde yetkili kurumların hızla harekete geçmesi ve faillerin kısa sürede yakalanması devlet ile vatandaşın karşı karşıya geleceği bir zemin oluşmasının önüne geçmiş bir kriz olarak bu terör saldırısı etkin bir şekilde yönetilmiştir. Ancak saldırıların kurbanlarının yakınları tarafından medyaya yansıtılan serzenişler kriz sonrası dönemde yaraların sarılması ve mağdurların rahatlatılması anlamında yeterli olunamadığı izlenimini vermektedir.

#### **E. 2015 ANKARA SALDIRISI**

Bu çalışmanın hazırlanması sırasında ne yazık ki Türkiye artan terör saldırıları ile mücadele etmekte ve başta Diyarbakır, Mardin, Hakkari illeri ve ilçeleri olmak üzere ülkenin bir çok bölgesinde yoğun bir mücadele sürdürmektedir. Bunlar arasında

yaşanan büyük maddi kayıplar ve hayatını kaybeden ve yaralanan vatandaşların sayısındaki yükseklik nedeni ile bu çalışmayı doğrudan ilgilendiren Ankara'daki patlamalar ve akabinde yaşanan kriz burada değerlendirilecektir. 10 Ekim 2015 tarihinde saat sabah 10:00 civarında Ankara ilinin Altındağ ilçesinin Ulus semtindeki Ankara Garı kavşağında yaşanan bu saldırı terör gerçeğinin ülkenin doğu kesimleri ve kırsal alanları ile sınırlı olmadığını, başkentin merkezi de dâhil olmak üzere ülkenin her yanında mevcut olan bu risk karşısında her an hazır olunması gerektiğini ortaya koymuştur.

Belirtilen tarihte Ankara Sıhhiye meydanında "Savaşa İnat, Barış Hemen Şimdi, Barış Emek Demokrasi" isimli bir toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleneceği ve bu mitingün toplanma yerinin Ankara tren garı olarak belirlenmiş olduğu belirtilmektedir (Ankara'daki patlamada 'canlı bomba' şüphesi, [www.haberturk.com](http://www.haberturk.com), 10.10.2015, 11:05:38).

Başbakanlık Koordinasyon Merkezi'nin 10 Ekim saat 23:10'da yayınlamış olduğu açıklamada saat 10:04'te Ankara Tren Garı önünde bombalı saldırıların meydana geldiği, sonrasında başlatılan soruşturma sürecinin devam etmekte olduğu bildirilmiştir. Öncelikle saldırıyı gerçekleştiren odakların tespiti ve bir an önce adalete teslim edilmesi için gerekli çalışmalar yapılmakta olduğu bildirilerek halkın içinde bulunduğu korku ve öfke haline karşılık devletin tüm gücüyle olaya müdahil olduğu ve adaletin sağlanacağı mesajı verilmeye çalışılmıştır. Bu açıklamanın yayımlandığı saat itibarı ile hayatını kaybedenlerin sayısının 95 yaralıların ise 246 kişi olduğu belirtilmiş, patlama anından itibaren 57 ambulansın harekete geçtiği, acil hasta nakli ihtiyacı ihtimaline karşı ise 5 ambulans helikopter ve 1 ambulans uçağın hazır bekletilmekte olduğu ifade edilmiştir. Bu açıklamayla hayatını kaybettiği belirlenen 52 kişinin isimleri bildirilmiş ve aynı gün içerisinde 10 cenazenin otopsilerinin tamamlanıp ailelerine teslim edildikleri bildirilmiştir ([www.basbakanlik.gov.tr](http://www.basbakanlik.gov.tr), 10.02.2016). Mağdurların travma sonrası desteği bağlamında tıbbi müdahalenin hızlı ve etkili yapılmış olması, ölen vatandaşların kimliklerinin hızla tespit edilmeye ve bildirilmeye başlanması ve ailelere cenazelerin bekletilmeden teslim edilmesi olumlu bir uygulamadır. İlan edilen üç günlük yas ise beklenen bir uygulamadır. Mitinge katılanların ülkenin çeşitli yörelerinden gelmiş olmaları krizin ikinci dereceden mağdurları olan aile ve yakınlarına daha fazla bir travma sonrası hizmet sunulmasına imkan vermemiştir.

Kısa sürede saldırıların intihar bombacıları tarafından gerçekleştirildiği ve iki patlama yaşandığı tespit edilmiştir. Bu patlamaların sorumluluğu herhangi bir örgüt tarafından üstlenilmemekle birlikte ilk akla gelen daha önce de 20 Temmuz 2015 tarihinde Suruç'ta yaşanan ve 30 kişinin ölümü ile sonuçlanan saldırılarda kullanılan patlayıcıların benzerlerinin kullanılmış olması nedeniyle söz konusu canlı bombaların IŞİD'e bağlı olduğu izlenimi oluşmuştur (ISIS Suicide Bombers Suspected in the Horrific Ankara Attack, Thomas Seibert, [www.thedailybeast.com/2015/10/11/](http://www.thedailybeast.com/2015/10/11/); At least 95 killed in twin bombings near train station in Turkey's capital, Don Melvin, [edition.cnn.com/2015/11/10/](http://edition.cnn.com/2015/11/10/)).

Bir yandan dönemin Başbakanı A. Davutoğlu tarafından IŞİD bu saldırının sorumlusu olarak gösterilmiş, diğer yandan HDP lideri S. Demirtaş "hükümetin eline kan bulaşmış olduğunu" belirtmiştir. Bu konuda BBC şu yorumu yapmıştır: eğer

gerçekten de olayın faili IŞİD ise (örgütün resmi bir şekilde sorumluluğu üstlenmediği belirtilmiştir) “bir taşla iki kuş vurmuş” oldukları söylenebilir. Bir yandan Suriye ve Irak'ta IŞİD ile çatışmakta olan Kürt kuvvetlerine zarar vermiş, diğer yandan ise yakın zamanda İncirlik üssünün Suriye ve Irak'ta IŞİD tarafından işgal edilen bölgelere düzenlenecek saldırılar için kullanılacak Amerikan savaş uçaklarına açılmasına onay veren Türk Hükümetine zarar vermiştir (Ankara bombing: Who is behind Turkey's deadliest attack?, [www.bbc.com/news/world-europe](http://www.bbc.com/news/world-europe), 04.02.2016).

Olayın genel seçimlere üç hafta kala meydana gelmesi nedeniyle siyasi tartışmalar derinleştikçe derinleşmiş, hızla başlayan ve devam eden tutuklamalar IŞİD ve PKK ile ilgili olduğu düşünülen kişileri kapsarken bir yandan da olayın PKK'yı desteklediği düşünülen gruplara karşı gerçekleştirilen bir saldırı olduğu hatta iktidar partisi ile ilişkili olduğunu iddia eden ifadeler medyada yer bulmuştur (Ankara'da barış mitingine bombalı saldırı: 95 ölü, [www.bbc.com/turkce/haberler/2015/10/151010](http://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/10/151010); Turkey bombings: ISIS focus of investigation, Prime Minister says, Susannah Cullinane, [edition.cnn.com/2015/10/12/](http://edition.cnn.com/2015/10/12/); Ankara bombings: 10 more people arrested 'suspected of Isis and PKK links', [www.theguardian.com/world/2015/oct/15/](http://www.theguardian.com/world/2015/oct/15/); Ankara bombing: Who is behind Turkey's deadliest attack?, [www.bbc.com/news/world-europe](http://www.bbc.com/news/world-europe), 10.02.2016). Dolayısıyla konu daha önce de benzer vakalarda gözleendiği gibi bir siyasi krize dönüşmüştür. Bu noktada Pape'in (2005) çalışmasındaki intihar bombacıları ile ilgili özellikler hatırlandığında bu kişilerin bir örgüt ile bağlantılı oldukları görüşü kuvvetlenmektedir (Pape, 2005: 2-4).

Medyada olay ile ilgili istihbarat ve önleme anlamında ihmal iddiaları yer bulmakla birlikte ('Ankara'daki patlamada ihmalin babası var', [www.gercekgundem.com](http://www.gercekgundem.com), 16.10.2015; Ankara katliamından 22 gün önce şok IŞİD raporu!, [www.milliyet.com.tr](http://www.milliyet.com.tr), 22.10.2015) hükümet bu bağlamda hızla harekete geçmiş istihbarat ve güvenlik teşkilatında görevli üst düzey bazı yetkililer hakkında görevden uzaklaştırma kararı alarak (Ankara bombing: Turkey suspends top security chiefs, [www.bbc.com/news/world-europe](http://www.bbc.com/news/world-europe), 14.10.2015) bir anlamda günah keçisi gösterme yöntemini de kriz yönetimine dahil etmiştir. İki intihar bombacısının kimliklerinin de hızla belirlenerek açıklanması Boston Maratonu vakasında olduğu gibi kitlelere adalet, devletin gücü ve güvenlik anlamında olumlu mesajlar vermek amacıyla kullanılmıştır. Kriz anı ve sonrasında yapılması gereken acil tıbbi yardım konusundaki müdahaleler anlamında bir eksiklik veya ihmale işaret eden herhangi bir bilgiye ulaşılmadığı gibi devam eden süreçte başka saldırı yaşanmamış olması bu anlamda krizin eskiye göre daha iyi yönetilmiş olduğu izlenimini vermektedir. Daha önceki bombalı saldırılarda da gözleendiği gibi iki patlama meydana gelmiş ancak bu vakada aralarında ikinci patlamanın önlenmesine olanak sağlayacak bir süre geçmemiştir. Olayın miting alanına varılmadan gerçekleşmiş olması böyle olaylarda alınan meydana girişlerdeki üst araması gibi rutin önlemler ile olayın önüne geçilmesini de imkânsız kılmıştır.

Her ne kadar olayın siyasi bağlamı uzun süre tartışılmışsa da üç hafta sonra gerçekleşen genel seçimler, olayın yaşandığı dönemde geçici hükümet olarak görev yapmakta olan AKP yeni tek parti iktidarı ile sonuçlanmıştır (İşte 1 Kasım'ın kesin sonuçları!, [www.haberturk.com](http://www.haberturk.com), 12.11.2015).

### DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Terör saldırılarından kaynaklanan krizler, küresel terör örgütlerinin etkinliğinin giderek artması ile dünya genelindeki istikrarsızlık ve kaynak paylaşımındaki dengesizlik göz önünde bulundurulduğunda önümüzdeki yıllarda yaşanma sıklığı ve verdiği zararları arttırarak devam edecek ciddi sorunlardandır. Ayrıca yalnızca geleneksel terör saldırıları olarak nitelendirilebilecek olan bombalama ve adam kaçırmaya gibi olayların yanı sıra biyo-terörizm ve tekno-terörizm vakalarının da önümüzdeki yıllarda sık sık gündeme gelmesi beklenmektedir. Bu yüzden varoluş sebebi vatandaşa hizmet sunmak ve elbette ki güvenliğini sağlamak olan kamu kurumlarının her türlü terör vakasına ve sebep olacağı krizlere karşı hazırlıklı olması önemli ve gereklidir.

Başta terör kaynaklı krizler olmak üzere birçok kriz vakasında kurbanlar sadece sivil vatandaşlar olmayıp krize müdahale ile görevli asker, polis, itfaiye teşkilatı mensupları gibi kamu personelinde de çok sayıda vatandaş yaşamını kaybetmekte ve maddi ve manevi kayıplar yaşamaktadır. Ayrıca bu kişilerin kayıpları aileleri ve yakınları için ciddi birer mağduriyet ve travma kaynağı olabilmektedir. Dolayısı ile hükümetlerden yalnızca oluşan maddi zararın telafisi ile ilgili işlemleri yürütmeleri değil aynı zamanda yaşanan can kayıpları ve yaralanmaların tıbbi müdahalesinin takibi ve artçı saldırıların önüne geçilerek çevrede güvenliğin derhal sağlanması beklenmektedir.

Tüm bunların yanı sıra krizin dolaylı mağdurları olarak terör saldırısı kurbanlarının yakınlarına psikolojik ve sosyal destek sağlanması da vatandaşların beklentileri arasındadır. Değerlendirilen vakalar göstermektedir ki dördüncü kriter olan mağdurlara travma sonrası destek anlamında somut bir çalışmaya rastlanamamakta dolaylı yoldan verilen mesajlar ile yetinilmektedir.

İncelenen vakalar göz önünde bulundurulduğunda gerek ABD gerekse Türkiye örnekleri ortaya koymaktadır ki hükümetler terör saldırıları nedeni ile hayatını kaybeden polis ve askerlerin cenazelerine özel törenler düzenlemekte ve ailelerinin onurlandırılmasını ihmal etmemektedir. Ülkemizde bunun örneği terör saldırılarında hayatını kaybeden polis ve silahlı kuvvetler mensuplarının cenazelerinde zaman zaman devletin çeşitli kademelerinden yetkililerin yer alması ve tüm kayıpların “şehit” olarak anılmasıdır. ABD örneğinde ise benzer şekilde terör saldırıları ve diğer krizlerin kurbanı olabilen özellikle ilk müdahale ekibi mensubu olan kamu personeli “kahraman” ilan edilmekte ve hayatını kaybedenler için özel cenaze törenleri düzenlenmektedir. ABD kültüründe, Türk kültüründeki şehitlik kavramına benzetebileceğimiz kahramanlık kavramı sadece hayatını kaybedenler için değil hayatını tehlikeye atarak halka hizmet eden kişiler için de sıklıkla kullanılmaktadır. Bunun özellikle ilk müdahale görevini yerine getiren itfaiye, sağlık ve emniyet teşkilatlarının mensupları için olumlu bir motivasyon kaynağı olduğu düşünülebilir.

Ancak, terör saldırılarının mağdurlarının sıradan vatandaşlar olduğu vakalarda durum biraz değişmektedir. Terör kaynaklı krizlerin mağdurlarına ülkemizde yeterli rehabilitasyon desteği verilemediği özellikle son dönemde Reyhanlı saldırıları örneğinde dikkat çekmiştir. ABD örneğinde tüm ülke vatandaşlarının terör saldırılarında birbirine daha da kenetlenme eğilimi göstermeleri ve devletin çeşitli

kademelerinden yapılan basın açıklamaları gibi uygulamalar sayesinde samimi ve inandırıcı bir destek bulmalarına karşın ülkemizde terör vakaları siyasi tartışmalar içerisinde adli vakalar olarak ele alınmaktadır ve mağdurların ihtiyaç duydukları manevi destek gözden kaçmaktadır. Bu konuda afet kaynaklı krizlerde sağlanan psiko-sosyal destek benzeri hizmetlerin devlet tarafından terör mağdurlarına da sağlanması, ayrıca yetkililer tarafından mağdur vatandaşlara duygularının paylaşıldığı yönünde mesajların daha yoğun bir şekilde verilmesi bu tür krizlerin yönetimine olumlu katkı sağlayacaktır.

Öte yandan terör saldırılarından kaynaklanan krizlerin yönetiminde dikkat çeken bir nokta Türk halkının terör saldırılarını öfke ve geniş çaplı üzüntü ile karşılamasından farklı olarak ABD halkının öfke ve üzüntüsünün de önüne geçen büyük endişe ve korku duygularına kapılmalarıdır. Günümüz itibarı ile her iki ülkede de bu tür bir saldırıya devlet hızla ve sistematik bir şekilde müdahale ederek gerek istihbarat gerek emniyet teşkilatlarının hızlı çalışmaları sayesinde sorumluları ele geçirmekte ve güvenlik kısa sürede sağlanmaktadır. Bu tür vakalarda Türkiye örneğinde kriz sonrası tartışmalar tamamen siyasi boyut kazanarak hükümete yapılan eleştiriler gündemi meşgul etmekte, tartışmalar saldırılara sebebiyet veren faktörün hükümet politikaları olduğu şeklinde uzayıp gitmekte, kriz yönetimi yönünde somut değerlendirmelere rastlanmamaktadır. ABD örneğinde ise polisin eylemi gerçekleştiren şahısları ele geçirip adalete teslim etmesi halkın rahatlaması için yeterli olmakta ve endişelerin azalmasıyla hayat normale dönmektedir. Halkın bu tür tepkilerini göz önünde bulunduran hükümetler, terör saldırısı vakalarında stratejilerini belirlemektedir. Örneğin Türkiye’de birlik beraberlik çağrısı yapılarak terörün kaynağının ortaya konmasında hükümetin politikalarını haklı gösterecek bir söylem benimsenmektedir. Öte yandan ABD hükümeti ilk müdahalede ilk şoku atlatabilme ve vatandaşın paniğe kapılmasını engellemek amacı ile olayları “terör saldırısı” olarak nitelendirmekten kaçınabilmektedir. Halkın tepkileri arasındaki fark ABD vatandaşlarının ani (immediate) krizlere bir örnek teşkil eden 11 Eylül terörist saldırıları ile yaşanan travma nedeni ile bu tür krizlerde endişe ve paniğe yatkın hale gelmiş olması, Türk halkının ise sürüncemede (sustained) krizlere örnek gösterilebilecek Güneydoğu terörü nedeni ile terör saldırıları konusunda bir nevi bağışıklık kazanmış olması ile açıklanabilir. Vatandaşların duygusal tepkileri değişse de bu tür krizlerin sade vatandaşın güven algısı üzerinde ciddi etkileri olduğu bir gerçektir. Bu tür krizlerin kriz öncesi dönemde önlenmesi asıl olmakla birlikte kriz anı ve hemen sonrasında görevli kurumların hızla harekete geçmesi ve güvenliğin derhal sağlanması vatandaşların devlete duyduğu güveni pekiştirmektedir.

Sonuç itibarı ile küresel etkiye sahip sosyal, kültürel, ekonomik vb. gelişmelerin yanı sıra dünya çapındaki hızla artan gelir uçurumu, azalan doğal kaynakların paylaşımı ile ilgili sorunlar ve ülkeler arasındaki siyasi problemler göz önünde bulundurulduğunda her iki ülke için terör kaynaklı krizlerin artarak devam edeceğini beklemek yanlış olmayacaktır. Dolayısı ile kriz yönetimi yapılanmalarında terör kaynaklı krizlerin yönetimine özel önem verilmesi ve özellikle bu tür krizlerin yönetimi konusunda ciddi aşama kaydetmiş görünen ABD sisteminin ülkemiz için de terör kaynaklı krizlerin yönetimine ilişkin daha somut ve güçlü bir yapılanmanın oluşturulması açısından örnek alınması faydalı olacaktır.

**KAYNAKÇA**

- AKCANBAŞ, Mert, (2010), Afette Kurban Psikolojisi, AKUT Kitaplığı, Yayın No. 9, İstanbul.
- CEYLAN A. Kemal, (2012), Hiç Konuşulmayanlar Konuşuluyor; Mücadele Edenlerin Dilinden Terör, Yeni Yüzyıl Yayınları, İstanbul.
- CLARK, Wesley K., (2004), Modern Savaşları Kazanmak, çev. Atilla Berkeoğlu, Truva Yayınları, İstanbul.
- COE-DAT Course Report, (2006), “Efficient Crisis Management to Mitigate the Effects of Terrorist Activities” [http://www.tmmm.tsk.tr/publication/course\\_reports/07-Crisis.pdf](http://www.tmmm.tsk.tr/publication/course_reports/07-Crisis.pdf), Erişim Tarihi: 12.02.2016.
- FEMA Brochure, (2008), “FEMA, Prepared, Responsive, Committed”, FEMA B-653/ July 2008, Department of Homeland Security, Washington D.C.
- FEMA-Federal Emergency Management Agency Publication 1, (2010), U.S. Department of Homeland Security, Ekim, Washington D.C.
- FEMA 9/11 Report, (2002), “World Trade Center Building Performance Study,”<http://www.fema.gov/library/viewRecord.do?id=1728>, 01.06.2013.
- FREDRICKSON, Barbara L., Michele M., TUGADE, Christian E., WAUGH, and Gregory R., LARKIN, (2003), “What Good Are Positive Emotions in Crises? A Prospective Study of Resilience and Emotions Following the Terrorist Attacks on the United States on September 11th, 2001”, Journal of Personality and Social Psychology, Vol 84 No. 2, February, pp. 365- 376.
- GAO Report to the Committee on Environment and Public Works, U.S. Senate, (2003), “Disaster Assistance Information on FEMA’s Post 9/11 Public Assistance to the New York City Area”, GAO-03-926, <http://www.gao.gov/assets/240/239484.pdf>.
- GENÇTÜRK, Tuğçe, (2012), Terör Kavramı ve Uluslararası Terörizme Farklı Yaklaşımlar, Başkent Üniversitesi Stratejik Araştırmalar Merkezi, Ankara.
- GEORGE, Bill (2009), Seven Lessons for Leading in Crisis, Jossey-Bass A Wiley Imprint, San Francisco.
- PAPE, Robert A. (2005), Dying to Win: The Strategic Logic of Suicide Terrorism, Random House, New York.
- ÜNLÜ, Ali, Naim, KAPUCU, Bahadır, ŞAHİN, (2010), “Disaster and Crisis Management in Turkey: a Need for a Unified Crisis Management System”, Disaster Prevention and Management, Vol. 19, No. 2, 155-174.
- SWANSON, Douglas ve Trina Wolosek, TRITZ (2002), “Crisis Management Strategy Utilized by the United States Department of Defense Following the Terrorist Attack on America: A case Study”, Journal of Undergraduate Research, University of Wisconsin- La Crosse, Volume V, pp. 83-94, <http://www.uwlax.edu/urc/JUR-online/html/2002.htm#com>, Erişim Tarihi: 10.06.2013.



- İçişleri Bakanlığı Afet ve Acil Durum Yönetim Merkezleri Yönergesi 2012, Madde 6.
- <http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/terror?q=terror>, Erişim Tarihi: 04.02.2016
- <http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/terrorism>, Erişim Tarihi: 04.02.2016
- [http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com\\_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.52fa2e10d71997.34095270](http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.52fa2e10d71997.34095270), Erişim Tarihi: 04.02.2016
- [http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com\\_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.52fa2e27ed5b31.46995306](http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.52fa2e27ed5b31.46995306), Erişim Tarihi: 04.02.2016
- [https://www.ndpc.us/pdf/About\\_NDPC.pdf](https://www.ndpc.us/pdf/About_NDPC.pdf), Erişim Tarihi: 04.02.2016
- <https://www.afad.gov.tr/TR/IcerikDetay.aspx?ID=1>, Erişim Tarihi: 04.02.2016
- [http://www.icisleriafad.gov.tr/default\\_B0.aspx?content=55](http://www.icisleriafad.gov.tr/default_B0.aspx?content=55), Erişim Tarihi: 04.02.2016
- <http://www.tmmm.tsk.tr/anasayfa.htm>, Erişim Tarihi: 04.02.2016.
- <http://www.egm.gov.tr/Sayfalar/Ter%C3%B6rle-M%C3%BCadele-Dairesi-Ba%C5%9Fkanl%C4%B1C4%9FC4%B1.aspx>, Erişim Tarihi: 04.02.2016.
- <http://terortakvimi.wordpress.com/2001/09/11/200111-eylul-saldirilari/>, Erişim Tarihi: 21.07.2014.
- [http://www.radikal.com.tr/turkiye/reyhanlida\\_9\\_kisi\\_gozaltina\\_alindi-1133149](http://www.radikal.com.tr/turkiye/reyhanlida_9_kisi_gozaltina_alindi-1133149), Erişim Tarihi: 12.05.2013.
- [http://www.bbc.co.uk/turkce/haberler/2013/05/130512\\_hamsici\\_reyhanli.shtml](http://www.bbc.co.uk/turkce/haberler/2013/05/130512_hamsici_reyhanli.shtml), Erişim Tarihi: 13.05.2013.
- <http://www.ntvmsnbc.com/id/25441820/>, Erişim Tarihi: 21.07.2014.
- <http://www.ntvmsnbc.com/id/25436995>, Erişim Tarihi: 24.04.2013.
- <http://www.ntvmsnbc.com/id/25442053>, Erişim Tarihi: 24.04.2013.
- <http://abcnews.go.com/US/wireStory/details-learned-week-boston-bombing-probe-19053470>, Erişim Tarihi: 23.04.2013.
- [http://www.bbc.co.uk/turkce/haberler/2013/04/130426\\_boston\\_newyork.shtml](http://www.bbc.co.uk/turkce/haberler/2013/04/130426_boston_newyork.shtml), Erişim Tarihi: 27.04.2013.
- [http://www.bbc.co.uk/turkce/multimedya/2013/04/130420\\_boston\\_kutlamalar.shtml](http://www.bbc.co.uk/turkce/multimedya/2013/04/130420_boston_kutlamalar.shtml), Erişim Tarihi: 21.07.2014.
- <http://www.ntvmsnbc.com/id/25435890/>, Erişim Tarihi:21.07.2014.
- <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/3222608.stm>, Erişim Tarihi: 21.07.2014.
- <http://arsiv.ntvmsnbc.com/news/243967.asp>, Erişim Tarihi: 21.07.2014.
- <http://arsiv.ntvmsnbc.com/news/244717.asp?cp1=1>, Erişim Tarihi: 21.07.2014.
- <http://www.fema.gov/about-agency>, Erişim Tarihi: 04.02.2016.
- <http://www.dhs.gov/creation-department-homeland-security>, Erişim Tarihi: 04.02.2016.

- [http://www.ndpc.us/about\\_ndpc.html](http://www.ndpc.us/about_ndpc.html), Erişim Tarihi: 04.02.2016.
- <http://cdp.dhs.gov/consortium.html>, Erişim Tarihi: 04.02.2016.
- <http://www.haberturk.com/gundem/haber/1138398-ankaradaki-patlamada-canli-bomba-suphesi>, 10.10.2015, 11:05:38, Erişim Tarihi: 10.02.2016.
- [http://www.basbakanlik.gov.tr/Forms/\\_Article/pg\\_Article.aspx?Id=8a886711-0c4c-4aa0-9892-a9601d146f06](http://www.basbakanlik.gov.tr/Forms/_Article/pg_Article.aspx?Id=8a886711-0c4c-4aa0-9892-a9601d146f06), Erişim Tarihi: 10.02.2016.
- <http://www.thedailybeast.com/articles/2015/10/11/isis-suicide-bombers-suspected-in-the-horrific-ankara-attack.html>, Thomas Seibert, 11.10.15, Erişim Tarihi: 10.02.2016.
- <http://edition.cnn.com/2015/10/10/middleeast/turkey-ankara-bomb-blast/>, Don Melvin, 11.10.2015, Erişim Tarihi: 10.02.2016.
- <http://edition.cnn.com/2015/10/12/middleeast/turkey-ankara-bomb-blast/>, Susannah Cullinane, 12.10.2015, Erişim Tarihi: 10.02.2016.
- <http://www.bbc.com/news/world-europe-34504326>, Erişim Tarihi: 04.02.2016.
- [http://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/10/151010\\_ankara\\_saldiri\\_genel](http://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/10/151010_ankara_saldiri_genel), Erişim Tarihi: 10.02.2016.
- <http://www.theguardian.com/world/2015/oct/15/ankara-bombings-10-more-people-arrested-suspected-isis-pkk-links>, Erişim Tarihi: 10.02.2016.
- <http://www.gercekgundem.com/siyaset/162091/ankaradaki-patlamada-ihmalin-babasi-var>, 16.10.2015; 10.02.2016.
- <http://www.milliyet.com.tr/ankara-katliamindan-22-gun-once-gundem-2135774/>, 22.10.2015, Erişim Tarihi: 10.02.2016.
- <http://www.bbc.com/news/world-europe-34528493>, 14.10.2015, Erişim Tarihi: 10.02.2016.
- <http://www.haberturk.com/gundem/haber/1152182-yskdan-1-kasim-aciklamasi>, 12.11.2015, Erişim Tarihi: 10.02.2016.

#### AÇIKLAMALAR

1. Federal olarak tanınan kabileler Amerikan ve Alaska Yerlileri kabilelerinin kendi iç yönetim koşulları göz önünde bulundurularak bireysel eyaletler şeklinde tanınmaları ile ortaya çıkmıştır. Federal hükümet tarafından tanınmaları bu kabilelerin egemen bir ulus oldukları anlamına gelmemekte, onlara federal yasalar çerçevesinde bazı haklar ve görevler vermektedir. ABD hükümeti bu Kabileler ile hükümetler arası ilişkiler sürdürürken tarihten gelen sınırları belli özerklik haklarını göz önünde bulundurmaktadır. ABD’de halen 566 adet federal düzeyde tanınmış Amerikan ve Alaska Yerlisi Kabilesi mevcuttur ([www.bia.gov/FAQs](http://www.bia.gov/FAQs)).